

KIỆT TÁC
SÂN KHẤU THẾ GIỚI
ORIPIT

MỀM DẸ

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

ORIPIT

MÊĐÊ

HOÀNG HỮU ĐÀN *dịch*
NGUYỄN TRÁC *giới thiệu*

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU
HÀ NỘI - 2006

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Tủ sách **Kiệt tác Sân khấu thế giới** ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật và giới thiệu với bạn đọc Việt Nam suốt hơn nửa thế kỷ qua, có ảnh hưởng lớn không chỉ về Sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát triển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung. Tất nhiên tiếp nhận và giao lưu văn hoá nghệ thuật không diễn ra một chiều mà tác động qua lại.

Bắt đầu từ các tác phẩm cổ đại Hy Lạp, Trung Quốc, Ấn Độ với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch như: Exkhin, Oripit, Xôphốc, Vương Thừa Phủ, Kalidax... bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của Sân khấu thế giới như thời đại Phục Hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất như Sếchxpia, Sinlơ, Mòlie, Coóc-nây, J.Gôt, Gôgôn, Ípxen, Muxê, Ghenman, B.Brếch, Sêkhốp, Bêc-két, Raxin, Jăng Anui, Camuy, Tào Ngu... Nhiều tác

phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tác phẩm của ba tác giả Sân khấu Việt Nam: Đào Tấn, Nguyễn Huy Tưởng, Nguyễn Đình Thi có mặt trong Tủ sách **Kiệt tác Sân khấu thế giới** đã đáp ứng đòi hỏi của đồng đảo bạn đọc.

Nhà xuất bản Sân khấu cảm ơn Hội đồng tuyển chọn gồm các nhà Sân khấu học tiêu biểu do NSND Trọng Khôi - Chủ tịch Hội nghệ sĩ Sân khấu Việt Nam làm Chủ tịch và Công ty Minh Thành - Bộ Chỉ huy Quân sự TP Hồ Chí Minh đã giúp đỡ tận tình, trách nhiệm cao để Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc trọn vẹn 100 cuốn trong năm 2006, chào mừng những sự kiện trọng đại của đất nước.

Xin trân trọng giới thiệu cùng bạn đọc.

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

LỜI GIỚI THIỆU

TIỂU SỬ ORIPIT

(480-406 trước công nguyên)

Trong ba nhà viết kịch lớn thời cổ đại Hy Lạp, Oripit là người sinh sau cùng, cách ExKhin gần nửa thế kỷ, cách Xôphốc gần một thập kỷ.

Ông lớn lên và trưởng thành ở giai đoạn nước cộng hoà Aten sau một thế kỷ phát triển rực rỡ, bắt đầu suy vong: nội bộ chia rẽ, thủ lĩnh Pêriolex bị truy tố, đô thành Xpác đánh chiếm đất đai.

Ông vào nghề năm hai mươi lăm tuổi và cho đến năm ông qua đời (406) vào tuổi bảy mươi tư, ông có tất cả 92 vở kịch, ngang với ExKhin, ít hơn Xôphốc, nhưng số vở còn được lưu truyền đến ngày nay thì lại nhiều hơn (19 vở so với 7 vở của ExKhin, 7 vở của Xôphốc). Sở dĩ như vậy vì kịch Opirit có một số đặc điểm khiến người đời sau đánh giá cao.

Do sự phát triển của Triết học và Khoa học, Thần học của Hôme và Hôxiê thu hẹp dần tác dụng, đồng thời hình thành dần cái gọi là "lý trí Hy Lạp". Tình

thần mới ảnh hưởng dần cái gọi là "lý trí Hy Lạp". Tinh thần mới ảnh hưởng tốt đến người làm công tác khoa học, khoa học tự nhiên cũng tốt đến người làm công tác khoa học, khoa học tự nhiên cũng như khoa học xã hội. Hipôcrát bài trừ các kỳ lạ trong y học. Tuyxidi trong sử học, loại bỏ những yếu tố hoang đường.

Và Ôpirit, trên sân khấu bắt đầu làm lung lay uy thế của thần linh.

Thần trong kịch ông, tốt ít, xấu nhiều. Vệ nữ là một thần ích kỷ, tàn nhẫn, nhỏ nhen. Vì muốn báo thù một thanh niên không chịu cúi đầu, thần đã dùng một người đàn bà từ thờ phụng làm vật hy sinh để dẫn chàng thanh niên đến cái chết bi thảm (*Hipêlit*). Apôlông là một vị thần hoang dã, phạm tội, lại bắt người trần gánh chịu hậu quả hành động xấu xa của mình. Dù làm bấy nhiêu, "các ngài vẫn ở trên trời và biết tự an ủi và nổi xấu hổ đã phạm biết bao tội ác xấu xa".

Ông báng bố thần, nhưng không phải không sử dụng đến thần. Ông chưa thể đoạn tuyệt với truyền thống. Ông sử dụng thần như một biện pháp nghệ thuật trong sự phát triển của xung đột kịch, một biện pháp quen thuộc thuận tiện, lại gây được hứng thú cho công chúng vốn giàu tưởng tượng, và dấu sao vẫn còn thế giới quan thần linh chủ nghĩa. Cách sử dụng vai

trò quyết định của thần để cởi nút kịch hoặc để kết thúc là một công thức dễ thấy trong nhiều bi kịch đương thời.

Dùng thần như một biện pháp nghệ thuật, Ôpirit không để cho hành vi không đẹp của thần hại đến tác dụng giáo dục của nghệ thuật mà ông rất có ý thức.

Không tin ở thần cũng là không tin ở số mệnh vì số mệnh là do thần tạo nên.

Nhân vật Ôpirit không phải là những con rối trong tay thần. Họ là những con người có tự do tư tưởng, biết suy nghĩ, tính toán. Họ lý luận, phân tích, phê bình. Họ biết tư duy và họ cũng biết xúc động. Họ hành động là tự ý họ, do sự thôi thúc bên trong.

Ở ExKhin và cả ở Xôphốc thì Orex chẳng hạn giết mẹ là do lệnh của thần Apôlông. Ôpirit chống lại uy quyền ấy. Ở ông, Orex giết mẹ là để trừng trị tội ác của một người đàn bà giết chồng.

Kịch của Ôpirit, như thế không còn là kịch về thần, mà là kịch về con người.

Sự thay đổi lớn lao, cái thực sự mới mẻ mà Ôpirit cống hiến cho kịch là ở đây.

Và ở con người, cái tạo nên bi kịch thường là do đam mê, do say đắm, nó làm cho lý trí bị lu mờ. Đam mê chiếm vị trí chủ đạo trong bi kịch của ông.

Ông thường đưa nhân vật vào những tình huống bi đát, cho người xem tiếp xúc với những cơn khủng

hoảng tinh thần nặng nề, quần quai của nhân vật dễ làm lay động tâm hồn người xem. Tình huống ấy có khi chỉ là trò chơi của trí tưởng tượng khiến đôi khi kết cấu kịch thiếu chặt chẽ, nhưng không ai hơn ông trong việc kích động lòng thương xót, hoặc niềm kinh hoàng, không ai bằng ông trong việc vẽ nên những bức hoạ về lòng say đắm. Người ta hiểu vì sao người phụ nữ chiếm một vị trí trọng đại trong kịch Ôpirit, người phụ nữ yêu đương ve vướn, hoặc cầm giận hờn ghen.

Ôpirit được coi là người sáng tạo ra loại bi kịch này, người đã khám phá ra tình yêu và người phụ nữ. Trong số 19 vở còn lại, có đến 12 vở lấy nhân vật chính là phụ nữ. Tình yêu của họ được miêu tả đa dạng trong trạng thái đắm say hoặc cuồng nộ: tình trai gái (như Orex với Hecmiôn trong *Hêlen*), tình vợ chồng (như Anxex với Atmét trong *Anxex*), tình chị em (như Elêctơ với Orex trong *Orex*) và đặc biệt được miêu tả sâu sắc và tinh tế là tình mẹ con (như Andrômac với Môlôx trong *Andrômac*).

Là một nhà thơ tâm lý, Ôpirit còn là một nhà thơ nhân đạo. Ông coi trọng con người lớp dưới. Ông thiết tha đòi hỏi công lý và lòng thương. Ông ghét chế độ nô lệ vì chà đạp lên phẩm giá con người. Ông cho rằng một người nô lệ có lòng tốt thì chẳng kém gì người dân tự do. Ông khóc thương những nỗi khổ của kiếp người, những kẻ bị vùi dập. Anxex trước khi chết nắm chặt

tay tất cả các lão nô của ngài để vĩnh biệt. Một ông vua khác, Têdê, tự tay rửa ráy cho người chết trước khi chôn cất người xấu số. "Chia sẻ nỗi bất hạnh của con người, thì có gì là đáng hổ thẹn?" - Ngài nghĩ như vậy. Một nhân vật khác nghĩ cao hơn: "Người hiền chân chính là người biết sống cho kẻ khác hơn là sống cho mình". Nhà thơ không ưa bọn quý tộc quá hợm mình và hợm của. Đối với ông, lớp người bình dân, lớp người lao động bằng chính bàn tay mình trên đồng ruộng mới thực sự là chỗ dựa cho nước nhà. Một anh nông dân bình thường, cử chỉ vị tha còn đáng giá hơn bọn quý tộc, vì anh có cái cao thượng của tâm hồn. Ông thích miêu tả đám đông dân chúng có tính tình phóng khoáng. Trong vở *Những người phụ nữ van xin*, ông đối lập cảnh năm chục cô gái ngây thơ trong trắng vượt biển tìm tự do với sự độc đoán thô bạo, với kẻ định ép các cô phải chịu một cuộc hôn nhân cưỡng bức.

Một giá trị lớn hơn nữa trong Òpirit là lòng yêu đất nước. Nhà thơ là một người công dân tốt. Ông muốn Aten được hưởng hoà bình. Ông lên án cuộc chiến tranh Pôlêpône. Ông nói xa, nói gần, nói thẳng, kích động người xem biết căm ghét kẻ thù, biết lên án quân Xpác xâm lược. Ông đả kích những chính khách mị dân xúi giục gây chiến. Bối cảnh kịch Òpirit là ở nhiều nơi, nhưng dù ở đâu nhà thơ cũng gọi nhớ đến Aten, Aten với bầu trời trong xanh, với những truyền

thuyết hấp dẫn, những truyền thống vinh quang, Aten với thành trì, với những vị anh hùng cùng thần thánh, với tục mến khách, lòng yêu công lý, với tính rộng lượng của nhân dân.

Cuối cùng, nói kịch *Opìrit* là kịch về con người có nghĩa là kịch phản ánh được ít nhiều hiện thực về cuộc sống con người. Nó phản ánh hiện thực chưa phải là nó đạt tới chủ nghĩa hiện thực, một trình độ phải hơn hai nghìn năm nữa nghệ thuật mới đạt được. Thời *Opìrit*, người Hy Lạp chưa thể quan niệm nghệ thuật phải phản ánh hiện thực. Việc Phrincôx phải nộp phạt vì đã cho diễn vở *Milê thất thủ* y như thật là một dẫn chứng có ý nghĩa.

Nửa sau thế kỷ thứ năm trước công nguyên kỹ nghệ và thương mại, tức kinh tế hàng hoá, đã phát triển được vài thế kỷ và song song với nó là sự phát triển của chủ nghĩa cá nhân vốn đi đôi với chế độ tư hữu như hình với bóng. Một số hình thái biểu hiện xa gần của chủ nghĩa cá nhân, tính ích kỷ, sự lừa lọc, sự giả dối, tính phô trương... của bọn quý tộc, bọn chủ nô và người thị dân, thường được gọi chung là "nhân tình thế thái", đã được ghi nhận khái quát trong kịch của ông. Có những ghi nhận mỉa mai đại loại như thế này:

- Cái mà tôi đòi hỏi ở các người, là lòng trung thành, một đức tính tuyệt đẹp, nhưng rất hiếm hoi. (*Iphigiênì ở Iôrit*).

- Điều khôn ngoan thông thường là phải giữ lấy bộ mặt giả dối (*Hipôlit*).

- Khó có một người bạn sẵn sàng giúp mình trong cơn hoạn nạn. (*Orex*).

- Công lý không thấy tội ác và không trừng phạt tội lỗi. (*Những người phụ nữ Phônixi*).

Có thể nói: Ôpirit vừa là người của thời đại mình, vừa đi trước thời đại. Về nội dung, kịch là thế, về tính chất kịch cũng là thế. Ông chủ trương sân khấu, đã phản ánh cuộc đời, thì phải là sự tổng hợp những cảnh ngược nhau của cuộc sống. Có tiếng khóc và nụ cười. Có ngôn từ tầm thường lẫn với ngôn từ cao cả. Tư tưởng tình cảm có thể vừa cao siêu vừa gần gũi. Phải hoà hợp được cái lớn lao và cái bé nhỏ, sự hy sinh dũng cảm và tính vị kỷ thấp hèn.

Hơn 20 thế kỷ về sau, thi hào lớn Vichto Huygô, lãnh tụ văn phái lãng mạn Pháp, trong bản tuyên ngôn nghệ thuật là bài tựa *Crômuen*, sẽ chủ trương như thế.

Nhà bi kịch lớn Ôpirit bắc cầu tới nhà hát kịch lớn ở Arixôphan là do vậy.

Những năm cuối đời, Ôpirit sống ở Maxedon được vua nước ấy trọng đãi, và mất ở đấy.

Cái chết của ông là một cái tang lớn cho Aten. Xôphốc mất sau ông mấy tháng và vốn kinh địch với ông, đã để tang ông, ít lâu sau, những kẻ chiến thắng

Aten, trước kia định phá đô thành, vì lòng trọng vọng nhà thơ, đã tha không phá. Người Aten sau này đánh Xixin thua trận, có người chạy trốn lang thang, cứ đọc thơ Ôpirit là được thoát nạn.

Danh vọng của ông lớn mãi khi mà kịch của ông chỗ tư tưởng mới đi khắp nơi. Những diễn viên danh tiếng đem diễn Ôpirit khắp các đô thành Hy Lạp đến tận phương Đông xa xôi. Có người gọi ông là "nhà thơ vàng ngọc". Philêmông viết: "Nếu chết rồi mà chẳng còn cảm giác được thì hãy mau chết đi cho hồn được gặp Ôpirit!".

Ôpirit ảnh hưởng nhiều đến sân khấu La Mã, đến sân khấu Tây Âu thời Phục hưng, đến Raxin thế kỷ 17.

Trong ba nhà viết kịch lớn thời cổ đại, ExKhin nhà thơ của sự hùng vĩ, Xôphốc nhà thơ của chủ nghĩa anh hùng, thì Ôpirit nhà thơ của cuộc đời thường, được dân chúng ngưỡng mộ hơn cả. Mười chín vở còn lại với hơn hai nghìn câu thơ của những vở bị thất lạc là một di sản quý giá của tư tưởng Ôpirit dành cho nhân loại ngày nay.

Nguyễn Trác

TIỂU DẪN VỀ MÊ ĐÊ

Mêđê là một nhân vật truyền thuyết trong kho tàng văn học dân gian phong phú của Hy Lạp thời xưa. Nàng là con gái vua xứ Cônxit, giỏi phù phép ma thuật. Vua có một tấm da lông cừu vàng, một thứ bùa hộ mệnh quý giá để bảo vệ đất nước và ngai vàng. Tấm da được treo ở cành một cây sồi có đàn bò mộng phun lửa cùng một con rồng canh giữ. Jadông được phái đi đoạt tấm da đem về cho chú là Pêliat, người đã chiếm ngôi vua Iôn-côt của bố Jadông. Chàng ra đi, cầm đầu một đoàn dũng sĩ năm chục người trên con thuyền A-gôx. Đến Cônxit chàng được Mêđê yêu và giúp cho đạt mục đích. Hai người trốn được về Iôn-côt. Họ cưới nhau và có hai con. Để trả thù cho Jadông không được Pêliat trả lại ngai vàng như đã hứa, Mêđê xúi giục con gái Pôliat giết chết cha. Sau vụ này, nàng đã phải cùng chồng con đến Coranh ẩn náu. ở đây Jadông đã bỏ nàng lấy con gái Krêông vua Coranh.

Và vở kịch bắt đầu.

Mêđê là một tính cách mãnh liệt. Trong đoạn độc thoại mở màn có giá trị như một tự ngôn người vú đã giới thiệu rõ: "Tâm hồn bà dữ dội, bà chẳng chịu nhục

dâu... Bà kiêu căng và nóng nảy. Không dễ gì thắng nổi cảm giận của bà dâu".

Lấy một người vợ khác, thực ra không phải Jadông có điều gì trách cứ Mêđê, mà cũng không phải chàng ta say mê con gái Crêông. Jadông chỉ muốn sử dụng cái quyền cho luật pháp cho phép, quyền nam giới được đơn phương ruồng bỏ vợ, để kiếm một nơi giàu hơn, sang hơn người vợ thất thế. Cái quyền bất công ấy, Mêđê đã lên án trong một đoạn thở than dài với mấy người bạn gái trong ban đồng cơ.

Luật pháp cho phép, nhưng đối với Mêđê thì Jadông đã phạm nhiều tội không thể tha thứ.

Trước hết là tội bội tín, bội tín với nàng và với cả Thần linh. Vì trước kia Jadông đã thề thốt nặng lời, lấy Thần linh chứng giám.

Thứ hai là phạm luật hiếu khách, vốn là một phong tục tốt đẹp, đặc biệt ở Hy Lạp. Vì khi Mêđê bỏ nhà đi theo Jadông đến quê hương của Jadông thì nàng không chỉ là vợ, mà còn là khách của Jadông nữa. Ngoài nghĩa vụ của người chồng đối với vợ, còn có nghĩa vụ của chủ đối với khách.

Người Hy Lạp không chỉ hiếu khách mà còn chung thủy trong tình nghĩa vợ chồng, một nếp sống đạo đức đẹp trong nhân dân. Quyền bỏ vợ là quyền của kẻ cầm quyền, không phải của nhân dân. Mêđê không phải là người Hy Lạp, nhưng lòng tự trọng của nàng

đã gặp lương tri của nhân dân. Nàng không thể chấp nhận những tính toán ích kỷ của Jadông mà coi như một sự xúc phạm thô bạo đến gối chăn ân ái, đến tình nghĩa vợ chồng.

Cuối cùng là sự vong ơn quá rõ đối với một người đã giúp mình thành công, cứu mình thoát chết, một người đã vì mình, cam chịu tội lớn với đất nước, với gia đình.

Những tội ấy Mêđê nhắc đi nhắc lại nhiều lần, hoặc khi một mình kêu gào Thần thánh, hoặc với ban đồng ca, hoặc với Êgiê, hoặc trực tiếp đối mặt với chồng cả ở những giây phút cuối cùng mà Mêđê sắp đi hẳn "dám đối mặt với người vợ mà mình đã phản bội... Đồ vong ơn... chồng tôi là một kẻ bội tín nhất... Quý thần nào lại nghe lời cầu khẩn của một kẻ bội bạc một kẻ đã phá bỏ luật hiếu khách". Tóm lại, Jadông là "kẻ bỉ ổi nhất của cái giống người".

Không thể tha thứ cho kẻ bỉ ổi nhất ấy.

Nhưng Jadông, một mình không thể phụ tình dễ dàng đến thế! Phải có sự đồng lõa của một ông vua. Vua đây, chưa phải thứ vua thời phong kiến, chỉ là một thủ lĩnh hay nhiều bộ lạc cầm đầu một thành bang, nhưng vì vua gặp hầu hết trong các tác phẩm văn học từ thời đại anh hùng ca Hôme đến thời đại bi kịch Ôpirit. Vua cùng nơi vua ở có tính chất thiêng liêng. Phạm đến vua, đến nơi ở của vua, là một trọng

tội, phải chết. Mặc! Đối với Mêđê, ông vua ấy là một kẻ có tội. Hơn nữa, ông ta lại đuổi mẹ con nàng, đẩy nàng đến bước đường cùng.

Con gái ông ta cũng phải bị trừng trị. Kể ra trong ba người có tội, cô này tội nhẹ hơn cả. Vì cô không phải là người chủ động. Nhưng đối với Mêđê, cô là người tình địch. Và trong tính toán của nàng, cô là khâu đầu của dây chuyền chết chóc để bèn đến cha cô và chồng cô.

Thế là có ba người phải hạ thủ.

Mà thời gian thì chỉ có không đến một ngày tình huống đặc biệt ấy đòi hỏi một giải pháp đặc biệt.

Và người đàn bà trước kia đã không ngần ngại băm nát đứa em trai trong một cuộc trốn chạy theo một người tình thì nay rất có thể hy sinh hai đứa con để báo thù ba kẻ địch.

Vở kịch được khai triển hết sức chặt chẽ về cả ba mặt thời gian, trường sở, hành động.

Mêđê tổng hợp nhiều loại tình cảm: tình trai gái (Jadông và công chúa), tình vợ chồng (Jadông và Mêđê), tình mẹ con (Mêđê và hai con nhỏ). Có thêm tình cha con ở hai nhân vật: Crêông và Jadông.

Qua lời ban đồng ca kết thúc vở kịch, thì chủ đề của vở kịch là vấn đề số phận. Nhưng trong kịch *Opérit*, số phận thường không siêu hình, không bí ẩn. Nó có thể hiểu có thể giải thích được.

Ở *Mêđê*, số phận là hậu quả của một tính cuồng, một ý chí trả thù phải đạt bằng bất cứ giá nào, kể cả bằng những tội ác khiếp đảm mà chính bản thân Mêđê cũng phải ngạc nhiên.

Vả chăng trong một xã hội có nhiều bất công, còn có cái uy quyền độc đoán của một ông vua, "chỉ quen ra lệnh, không quen nghe ai", có luật pháp cho phép người đàn ông tự do bạc tình thì số mệnh là hậu quả không tránh được của sự phản ứng quyết liệt ở một tính cách nổi loạn tự cho cái quyền được xử tội những kẻ gây bất hạnh cho mình.

Vở kịch, do đấy được gọi nhiều suy nghĩ tích cực: suy nghĩ về tội ác khó tránh trong một xã hội bất công, suy nghĩ về hậu quả thảm khốc của một tình cảm mãnh liệt, mù quáng không được lý trí của một nhân sinh quan tiến bộ cao đẹp soi vào, khả dĩ có thể tạo ra một thế quân bình, một sự hài hoà giữa tình và lý. Đó là ý nghĩa và giá trị quan trọng nhất của vở kịch.

Ngoài giá trị chính trên, trong *Mêđê* còn có ít nhiều nhận định gọi suy nghĩ về nhân tình thế thái "Lòng người trần, ai không bội phản? Người ta ai cũng yêu mình hơn yêu những người thân thiết nhất". "Bội tín là đặc hữu của bọn đàn ông". "Tặng phẩm làm xiêu đến cả lòng thần thánh, còn với lòng người, vâng có quyền lực lớn hơn cả những bài diễn văn hoa mỹ nhất". Và cả một đoạn dài Mêđê than thở cho số kiếp người phụ nữ là một

thực tế phũ phàng không chỉ ở thời Ôpirit mà ở tất cả các thời trong xã hội có giai nói chung.

Cái "nhân tình thế thái" này đã dẫn đến tâm lý ao ước một cuộc sống bình dị xa chốn giàu sang. Cũng là một hiện thực xã hội thường thấy trong kịch Ôpirit. Chẳng hạn cái ước vọng của người vú trong *Mède* "được qua tuổi già xa nơi quyền quý vì chỉ có cảnh sống tầm thường là thú vị, là tạo được hạnh phúc cho người trần", cũng là ước vọng của Iông trong vở kịch cùng tên, Iông không thích ngôi vua "cứ để tôi hưởng cảnh sống tầm thường mà có hạnh phúc hiện nay".

Cả đến cách nguy biện của Jadông bênh vực tội lỗi của mình phủ nhận công lao của vợ, và tệ hơn nữa, biến người làm ơn thành kẻ hàm ơn, cách nguy biện ấy dễ khiến liên tưởng tới không khí mà trường phái nguy biện đương thời đã tạo nên trong xã hội cũng như trên đường chính trị.

Mède cũng là vở kịch thể hiện được rõ ràng những giá trị ưu việt của nghệ thuật kịch Ôpirit.

Giá trị ấy là cách diễn đạt đậm đà tính nhân dân. Đã bớt đi rất nhiều những câu văn hoa mỹ, cầu kỳ, lối văn đặc biệt thịnh hành từ thời Hôme với hai bản trường ca *Iliat* và *Ôđixê*. "Cầu xin cánh cung thép vàng của bà đừng bắn vào chúng tôi những mũi tên khó tránh có tấm thuốc độc của đám say". Suốt trong cả vở *Mède* chỉ một, hai câu như thế thôi.

Giá trị ấy là nghệ thuật gây những cảm giác rợn người và làm trào lên những mối thương tâm đẫm lệ, một nghệ thuật cần thiết khi diễn viên không có những phương tiện hiện đại mà phải tác động sâu xa đến một công chúng đông hàng vạn người ở những buổi biểu diễn là những đại hội nhân dân.

Đoạn văn diễn tả cái chết của công chúa và của Crêông do người đưa tin thuật lại chẳng hạn là những trang kiệt tác, dù chỉ qua bản dịch của một bản dịch vẫn đủ chất tươi khuấy động, đủ sức mạnh bảo bùng để xáo trộn lòng người.

Đối lập với nghệ thuật trên, là một nghệ thuật trữ tình, phân tích tình thế những ba động lớn nhỏ trong nội tâm người phụ nữ. Ông đã viết nên những trang xé lòng về những khoảnh khắc mẹ vĩnh biệt con⁽¹⁾, con gái vĩnh biệt mẹ⁽²⁾, chị vĩnh quyết em⁽³⁾. Ở *Mêđê* có ba tấn bi kịch xoay quanh mối quan hệ với con. Cả ba đều hết sức bi thảm. Nhưng nỗi đau của hai ông bố, đặc biệt, vẫn chưa bi đát bằng nỗi đau của *Mêđê*. Nỗi đau trên là thụ động, do sự sắp đặt ma quỷ của người khác mà phải chịu, nỗi đau của kẻ bị hành

---

(1) Như *Ăngđrômác* vĩnh biệt *Axtyanăc* hoặc *Môlôt* trong các vở *Ăngđrômác*, *Hêlen*.

(2) Như *Iphigiêni* vĩnh biệt *Clytemnex* trong *Iphigiêni* ở *Ôlôx*.

(3) Như *Iphigiêni* vĩnh biệt *Orex* trong *Iphigiêni* ở *Tôrit*.

hình, tay chân bị trói chặt. Cái đau của Mêđê mới thật ghê gớm, đau xé lòng, của một người tay chân tự do, tự mình thích mũi nhọn vào trái tim mình, mà ấn cho sâu, xoáy cho rộng, mở to mắt mà nhìn máu chảy, một nỗi đau bên trong, có ý thức, có dần vật, có giằng co, có quần quai, hậu quả thảm khốc của sự xung đột giữa hai tình cảm hết sức mãnh liệt mà cường độ lại ngang nhau; tình mẹ con tự nhiên và lòng tự ái gớm ghê của một tâm hồn dữ dội. Sau ba lần được tác giả mở cho thấy chiều sâu của một tâm hồn người mẹ, người xem có thể chấp nhận được cái việc mẹ giết con. Người ta không thấy Mêđê là một con quái vật. Nàng không phải là một người mẹ tội lỗi mà là một người đàn bà khốn khổ, không còn là một tội phạm mà là một nạn nhân phải xé lòng mình vì không còn cách nào khác để khỏi bị vò xé thảm khốc hơn vì nỗi nhục nhã quá lớn người ta bắt nàng phải gánh chịu. Vở bi kịch có giá trị một lời răn đáng sợ cho kẻ bạc tình. "Bình thường, người đàn bà vốn yếu đuối. Nhưng khi ông chồng đã làm nhục họ thì không ai khát máu bằng họ". Có đi sâu vào tâm hồn mới có thể minh họa sắc sảo cho sự thật trần tục này.

Cuối cùng phải nói đến nghệ thuật đối thoại. Đọc trang cuối và cuộc gặp gỡ giữa hai nhân vật trung tâm Mêđê - Jadông tưởng như nghe tiếng gươm va chạm nhau của một cặp địch thủ trên đấu trường. Nghệ

thuật cho nhân vật tiến công đối thủ và chiến thắng bằng những lời lẽ cô đọng, sắc như mũi kiếm thọc vào trong tim gan là một thành công lớn về nghệ thuật kịch có thể bắt gặp nhau trong những vở kịch khác nữa của Opirit.

Hơn hai nghìn năm đã trôi qua. Chủ đề Mêđê đã được nhiều nghệ sĩ khai thác, trong văn học cũng như trong hội hoạ, mỗi người mỗi vẻ, mỗi người một dụng ý. Sáng tạo không bao giờ lặp lại nhau. Nhưng tất cả hệ thống Mêđê ấy cũng khó vượt qua mẫu-ban đầu còn lại với chúng ta⁽¹⁾ và chỉ củng cố thêm giá trị của một tài năng nghệ thuật mà ánh vinh quang vẫn còn xán lạn đến ngày nay.

Nguyễn Trác

⁽¹⁾ Exkhin, Xôphốc có viết về Mêđê, nhưng tác phẩm không còn.

NHÂN VẬT

NHỮ MẪU CỦA MÊĐÊ
SƯ PHÓ CỦA CÁC CON MÊĐÊ
MÊĐÊ
ĐỒNG CA PHỤ NỮ CÔRANH
CRÊÔNG, VUA CÔRANH
JADÔNG
ÊGIÊ, VUA ATEN
MỘT NGƯỜI ĐƯA TIN.
HAI CON TRAI CỦA MÊĐÊ.

Chuyện xảy ra ở Coranh, trước cung điện vua
Crêông.

MỞ ĐẦU

NHỮ MẪU CỦA MÊĐÊ: (*Một mình*) - Giá con thuyền của các anh hùng Acgônốt⁽¹⁾ dùng băng qua các đảo xanhplêgát⁽²⁾ hoang vu đến bên bờ Côn-sít⁽³⁾ giá "lưỡi rìu dùng hạ những cây thông của rừng núi Pê-lông⁽⁴⁾; giá bàn tay của các anh hùng đã đoạt tấm lông cừu vàng dùng bao giờ khua động mái chèo. Giá thử như vậy thì bà Mêđê đâu đã phải nặng lòng vì một tấm tình si mà vượt biển khơi đến thăm những ngọn tháp xứ Iôn-cốt⁽⁵⁾, thì

⁽¹⁾ *Acgonôt*: Khoảng năm mươi anh hùng theo Jadông trên con thuyền Ácgo đi chinh phục tấm lông cừu vàng.

⁽²⁾ *Các đảo Xanhplêgát*: Tên hai hòn đảo trên đường biển phía Nam Địa Trung Hải. Người ta bảo khi có thuyền đi qua hai hòn đảo xích lại gần nhau để ép nát con thuyền.

⁽³⁾ *Côn-sít*: Ở phía nam dãy Côca

⁽⁴⁾ *Pê-lông*: Núi ở vùng Têtxali (Hy Lạp)

⁽⁵⁾ *Iôn-cốt*: Thành bang của Têtxali, phía bắc Hy Lạp.

các con gái của Pêliát⁽⁶⁾ đã không giết cha, thì chính bà dâu phải cùng chồng con đến đất Côranhơ này ẩn nấu. Lúc đầu bà được dân chúng ở đây thương cảm. Bà sống với Jadông trong ấm ngoài êm, vợ chồng biết bao hạnh phúc. Nhưng rồi dây tình đứt đoạn, ân ái không còn. Jadông đi tìm duyên mới, phụ vợ bỏ con. Ông ta lấy con gái vua Crêông trị vì xứ này.

Nhục nhã khổ đau, Mêđê kêu la, gào thét tội lỗi của chồng, nhắc chuyện Jadông đã nắm tay bà, thề bồi long trọng. Bà kêu gọi chư thần chứng giám: người ta đã đáp lại tấm lòng của bà như thế đấy! Từ khi biết chồng bội bạc, bà bỏ

⁽⁶⁾ Các con gái của Pêliát: Người thành lập ra Iôn-cốt là ông nội Jadông. Bố của Jadông là Êđông bị em là Pêliát cướp ngôi. Jadông đòi lại ngôi báu. Pêliát hứa giả nếu Jadông đến Côn-sít lấy được tấm long cừ. Jadông đến Côn-sít được Mêđê yêu và che chở nên đoạt được tấm long cừ. Về đến Iôn-cốt, Jadông cưới Mêđê và có hai con. Mêđê đã dùng phép chặt Êđông ra từng khúc, đun sôi lên rồi phù chú cho sống lại khoẻ trẻ hơn xưa. Pêliát không giả ngôi vua. Như đã hứa, Mêđê khuyên các con gái Pêliát cũng chặt khúc bố ra để Mêđê dùng phép làm trẻ lại. Các cô gái giết bố rồi, Mêđê không dùng phù phép. Con trai Pêliát là Acát lên ngôi, đuổi vợ chồng Jadông chạy đến Coranhơ, phía nam Hy Lạp.

cả ăn uống, bị khổ đau dày vò. Héo hon vì khóc lóc, bà chỉ nhìn xuống đất, con mắt đăm đăm. Bà đâm ra ghét bỏ các con, thấy chúng chẳng mừng rỡ nữa. Tôi sợ bà đang mưu toan một việc gì thảm khốc. Tâm hồn dữ dội bà chẳng chịu nhục đau. Tôi biết bà và tôi sợ bà. Tôi sợ rằng trong khi lầm lũi đi đi lại lại phía hậu cung, bà chẳng xông lên giường cưới tự đâm vào ngực một mũi dao, hoặc nữa, giết cả tân lang lẫn bạo chúa, bà sẽ càng chuốc lấy tai vạ khủng khiếp hơn chẳng. Tính kiêu hãnh và nóng nảy, không dễ gì thắng phục được mối căm giận của bà đâu. (*Thấy hai con của Mêđê*). Nhưng, kìa bọn trẻ đi chơi đã về, không nghĩ đến những ưu phiền đang vò xé tâm can người mẹ. Những ưu tư tàn khốc không làm buồn tuổi thơ ấy.

(Sư phó của các con Mêđê ra)

SƯ PHÓ:

- Mụ trung thành và đã ở lâu năm với bà chủ ta, sao mụ lại đến nơi vắng vẻ này mà nói lên những điều phiền muộn? Sao bà Mêđê lại chịu xa mụ? Bà vẫn chưa thôi khóc lóc than ôi! Bà vẫn

không hay về những nỗi bất hạnh mới đang chờ bà.

NHỮ MẪU:

- Là những gì vậy, hồi ông già?

SƯ PHÓ:

- Nguyên là khi tôi đến gần bọn người chơi xúc xắc⁽¹⁾ chỗ các cụ già thường tụ tập cạnh giếng thiêng Piren⁽²⁾ có kẻ chẳng nghĩ tôi có thể nghe được đã nói rằng bọn trẻ kia cùng mẹ chúng sẽ bị Corêông vua xứ này, đuổi ra khỏi đất nước ông ta.

NHỮ MẪU:

- Sao! Jadông lại chịu để người ta đối xử với con mình như thế à, dù có không ưa mẹ chúng?

SƯ PHÓ:

- Có mối nối cũ. Nhà này không nên trông mong gì nữa ở tình cảm của một người cha.

NHỮ MẪU:

- Các con hồi! Cha các con đối xử với con như thế đấy. Ông ấy là chủ ta, ta không cầu mong ông ấy chết. Nhưng ông ta đã

⁽¹⁾ *Chơi xúc xắc*: Người Coranhơ mang tiếng là ham mê cờ bạc. Silông, người Xpác được cử đến Coranhơ để lập minh ước với họ. Ông ta thấy những vị cao cấp của thành bang đều ham mê cờ bạc. Ông bỏ về, không ký kết gì cả, nói rằng Xpác mà mình tìm đồng minh với Coranhơ là tự làm hoen ố danh dự mình.

⁽²⁾ *Piren*: giếng phun nước cao tới 500 mét, gần sát ngọn thành bao quanh Coranhơ.

phản bội những người đáng lẽ ông phải mến yêu.

SƯ PHÓ: - Ôi! Người phạm trần ai không có lòng bội phản? Cho đến nay mà mẹ vẫn không biết người ta ai cũng yêu mình hơn yêu những người thân thiết nhất sao? Và mẹ phải nhìn thấy một người cha khi đã ngã vào tay cô vợ mới thì thôi, hết âu yếm các-con mẹ mới tin sao?

NHŨ MẪU: (*Nói với hai trẻ*) - Về đi, các con. (*Với Sư phó*). Còn ông, ông để ý giữ riêng chúng một nơi, đừng cho đến trước mặt người mẹ đang tức giận. Tôi đã nhìn thấy con mắt bà dữ như mắt một con bò mộng điên, nhìn dán vào chúng, chừng như bà đang có một ý định gì thâm kín. Mỗi giận của bà, tôi biết, phải giáng sấm sét vào một kẻ phạm trần bất hạnh nào mới nguôi được. Mong rằng nạn nhân sẽ chỉ là những kẻ thù của bà.

(*Có tiếng than khóc*).

MÊĐÊ: (*Trong cung*) - Khốn khổ thân ta! Ôi đau đớn, ôi cực hình! Ta tìm cái chết ở đâu cho được? Ôi! Ta đau đớn quá, khóc mấy cũng không vừa. Hỡi những đứa

con xấu số của một người mẹ tuyệt vọng, chết đi, chết đi với cha chúng bay! Hãy tuyệt diệt hết đi cả cái nhà này!

NHỮ MẪU: - Hối ôi! Con người khốn khổ! Làm sao thế? Các con bà có dính gì đến tội ác của cha chúng đâu, sao lại căm ghét chúng? Các con, ta lo sợ cho các con đấy. Những đam mê của các bậc vương giả hung bạo quá chừng! Họ ít khi phải nghe lệnh và luôn luôn được vâng theo nên khó lòng dẹp được những cơn thịnh nộ. Mong rằng tôi được qua tuổi già trong cảnh sống tầm thường là vui thú, là tạo được hạnh phúc cho người trần.

ĐÔNG CA: - Ta nghe thấy giọng nói, ta nghe thấy những tiếng kêu la của bà hoàng bất hạnh, người Côncốt. Bà vẫn chưa nguôi. Nhữ mẫu hãy kể cho ta nghe có chuyện gì.

NHỮ MẪU: - Nhà này không còn nữa. Nó bị huỷ diệt rồi. Dây tơ đã liên kết Jadông với dòng dõi các bạo chúa của mình và bà chủ bất hạnh của tôi đang âm thầm đau khổ trong chốn buồn riêng.

MÊĐÊ: *(Trong cung)* - Ôi! Sấm sét hãy giáng xuống đầu ta! Cuộc đời còn có nghĩa lý

gì nữa đối với ta? Chết đi cho hết ràng buộc với hần. Hỡi Têmix⁽¹⁾ quyền uy! Hỡi Dian⁽²⁾ tôn kính! Các vị thấy đấy, con người mà tôi đã kết với tôi bằng những lời thề ghê gớm, giờ làm khổ tôi đến thế này. Người chồng bỏ ổi, sao ta chẳng xé được xác người với con tình nhân của người trong cung điện này để báo thù sự lăng nhục dẽ tiện ấy. Ôi cha tôi, ôi quê hương mà tôi đã từ bỏ một cách đáng hổ thẹn, sau khi giết mất em trai⁽³⁾.

NHŨ MẪU: - Các bà có nghe thấy không? Bà ấy kêu gọi Têmix, vị nữ thần làm thoả những lời nguyện rửa thảm thê và Juypite, người nhận những lời thề thiêng liêng của người trần thế.

ĐỒNG CA: - Ôi! Ta muốn gặp bà ấy để lựa lời khuyên giải cho đẹp bớt cơn giận ghê

⁽¹⁾ Têmix: Nữ thần Công lý.

⁽²⁾ Dian: Nữ thần săn bắn, con gái Juypite. Bà đã xin cha không bao giờ lấy chồng.

⁽³⁾ Giết mất em trai: Người em này là Ápxiêctôx. Khi Mêđê yêu Jadông trốn chạy với chàng, nàng đem theo người em trai. Biết cha đuổi theo, nàng giết em, bầm xác quăng trên đường trốn để làm chậm bước của cha.

gớm đó và làm dịu những kích động dữ dội ở bà. Ít nhất ta cũng thoả mãn được nhiệt tình của ta với một người bạn. Vậy nhũ mẫu thân yêu, bà hãy vào cung mời bà ấy ra đây với chúng ta.

NHŨ MẪU: - Được. Tôi chạy đi đây. Không chắc bà đã nghe. Nhưng vì các bà tôi xin cố gắng, mặc dù kẻ tôi tớ nào mạo muội đến nói gì với bà là mất bà nấy lửa dầu như mất một con sư tử cái mà người ta sắp bắt con đi.

(Mêđê ra)

MÊĐÊ: - Việc quá bất ngờ khiến tôi rã rời nghị lực. Thế là hết. Các bạn thân mến hỡi! tôi không thiết sống chỉ muốn chết quách cho xong. Người chồng nữa, mà tôi có quyền chờ đợi mọi sự tốt lành lại trở thành kẻ bỉ ổi nhất của giống người. Ôi! trong tất cả các loài có cảm giác và sống thì đàn bà là những người khổ nhất. Được một tấm chồng phải tốn bao nhiêu của cải, phải trả công cho kẻ biến mình thành nô lệ, có thể là một tên bạo chúa đối với mình, bởi vì danh dự không cho người vợ được ly hôn và họ cũng không có quyền được từ bỏ

chồng⁽¹⁾. Kẻ dấn thân vào con đường mịt mù ấy và phải tuân theo những luật lệ mới ấy, hẳn là phải có nghệ thuật tiên tri để đoán biết một hậu vận bí ẩn và để hiểu tấm lòng người mà mình sẽ phải gắn liền số phận. Nếu may thoả lòng mong ước, được một người chồng nhẫn nhục thuỷ chung thì hạnh phúc quả là đáng thêm. Bằng không thì chỉ còn cái chết. trong gia đình, khi người đàn ông có điều phiền muộn, ít nhất họ cũng có thể ra khỏi nhà. Họ có thể giao du với bạn bè, với những người cùng lứa tuổi để cho tiêu tán nỗi buồn và xé tâm can. Còn chúng ta, chúng ta chỉ có thể buồn phiền trần trở một mình một bóng. Đàn ông họ bảo phụ nữ chúng ta sống ẩn trong nhà, được yên ổn không chút hiểm nguy, còn họ, nơi chiến trận, họ phải đương đầu với giáo gươm, chết chóc. Tầm phào! Ta, ta muốn ba lần xiết chặt tấm khiên thà xông vào với số

⁽¹⁾ Quyển từ bỏ chồng: Theo luật cũ của vùng Aten vợ từ bỏ chồng rất khó. Người vợ muốn ly hôn phải tự thân đến gặp vị tổng đốc để đưa đơn. Luật tạo nhiều thuận lợi cho người chồng giữ vợ nếu họ muốn.

phận hẩm hiu của tôi không thể thích hợp với số phận các chị. Các chị có Tổ quốc, có nhà mẹ cha, có cuộc sống bảo đảm, có bạn bè thân thương. Còn tôi, tôi bị ruồng bỏ, bị lưu đầy, bị con người đã lôi tôi đến một mảnh đất xa lạ nhục mạ. Tôi không có mẹ, không có anh em, không có bà con đưa tôi về bến cũ bị bão táp của nghịch cảnh dập vùi. Tôi chỉ xin các chị một ân huệ, là nếu tôi có nghĩ được một cách gì, một mưu chước gì trả lại cho chồng tôi tất cả những đau đớn y đã gây cho tôi, và đồng thời, trừng phạt cả cái kẻ đã gả con gái cho y, lẫn chính con tình nhân bỉ ổi của y, thì các chị kín tiếng cho, đừng để ai biết. Bình thường người đàn bà vốn yếu đuối, ít can trường, sợ những cuộc chiến đấu gớm ghê, không dám nhìn gươm giáo. Nhưng một khi người chồng đã làm nhục họ thì không ai khát máu bằng họ.

ĐỒNG CA: - Bà Mêđê, tôi hứa trung thành giữ kín cho bà. Trả thù một người chồng điên đảo là hợp lẽ công bằng. Tôi không ngạc nhiên thấy bà đau đớn phần nộ. (*Bỗng thấy Corêông*). Nhưng ngài Corêông,

vua xứ Coranhtơ đã đến kia. Hẳn là ngài đem tới một vài lệnh mới gì đây.

CRÊÔNG: - Nay Mêdê, mắt mi dữ tợn tỏ ra là mi điên dại. Ta phải trục xuất mi khỏi xứ này, và ra lệnh cho mi phải đi ngay với hai con trai mi. Đây là điều luật chính ta ban bố cho mi. Mi chưa thi hành thì ta chưa bước trở về cung.

MÊDÊ: - Than ôi! Thế là đời ta hoàn toàn sụp đổ không sao tránh nổi. Các kẻ thù của ta đã căng hết buồm đuổi theo, ta không còn một nơi ẩn náu. Crêông, dù ngài đối xử tàn nhẫn với tôi, tôi cũng dám hỏi: vì sao ngài muốn trục xuất tôi?

CRÊÔNG: - Ta nói thẳng, không úp mở: ta sợ mi sẽ có một hành động thảm khốc với con gái ta. Ta sợ vì nhiều lẽ. Mi giào quyết, mi có những hiểu biết nguy hiểm, lại đang tức giận vì mất một người chồng. Ta biết mi đang đe dọa trừng phạt người chồng ấy, cả cô con gái anh ta sắp l ấy, cả người trao cô ấy vào tay anh ta. Ta bảo cho mi rõ ta thà chịu cho mi căm ghét, chứ không chịu uống mạng vì hiền từ.

MÊĐỀ:

- Than ôi! Không phải lần đầu tiên danh tiếng của tôi làm hại tôi. Rất nhiều lần, nó là nguồn bất hạnh của tôi, ngài Crêông ạ. Mong rằng từ nay, ai là người có lương tri đừng nên dạy con cái một nền học vấn khiến chúng có thể lên cao hơn người tầm thường chẳng có rồi không bao lâu, chúng sẽ phải chịu để đồng bào ghen ghét, vô phương tự vệ. Cứ đem những sự thực mới mẻ đến cho những người nông cạn, thì họ sẽ coi mình là vô công rồi nghề, chứ chẳng phải là hiền minh gì. Còn tỏ ra cao hơn những người vốn được tiếng hiểu nhiều biết rộng, là phạm đến lòng kiêu hãnh của họ. Ngài Crêông ạ, ngài sợ tôi tức giận là không đúng đâu. Tôi không giận đến cả gan phạm đến sự oai nghiêm của các vua chúa. Mà ngài có nhục mạ gì tôi đâu. Ngài có thể cho con gái kết duyên với ý trung nhân của cô ta. Việc ngài làm là khôn ngoan. Tôi chỉ ghét chồng tôi thôi. Hạnh phúc của các người không làm tôi bức bối. Việc hôn nhân này, xin cứ tiến hành. Các người hãy cứ sung sướng. Nhưng xin ngài cho tôi

được ở lại nơi đây. Tôi biết im hơi lặng tiếng dù bị khinh miệt và xin cúi đầu trước quyền uy tối thượng.

CRÊÔNG: - Lời thật là dịu dàng khéo léo. Nhưng ta sợ mi đang nghiền ngẫm một âm mưu thâm kín ở đáy lòng. Mi càng bình tĩnh với ta bao nhiêu, ta càng ít tin bấy nhiêu. Người đàn bà mà nổi oán hờn lộ ra âm ỉ ít nguy hiểm hơn kẻ biết lấy vẻ khiêm nhường che giấu nó. Thôi, bước đi cho nhanh, đừng lải nhải vô ích. Việc đã quyết định, đừng hy vọng gì ở những mảnh khoé của mi. Mi là kẻ thù địch của ta, mi không được sống giữa chúng ta.

MÊĐÊ: Nhân danh cuộc hôn nhân của con gái ngài, tôi ôm chân ngài mà van xin.

CRÊÔNG: - Cố gắng vô ích. Đừng tưởng làm ta xiêu lòng.

MÊĐÊ: - Ông Juypite! Cầu xin kẻ gây bất hạnh cho tôi không trốn được con mắt của Người.

CRÊÔNG: - Những lời điên dại ấy, đi nơi khác mà nguyện.

MÊĐÊ: - Ít nhất ngài cũng thư cho lấy một ngày, để kẻ bất hạnh có thì giờ chọn

được nơi lưu đầy và thu xếp cho số phận những đứa con bị cha chúng bỏ rơi. Xin ngài hãy nhìn chúng bằng con mắt thương hại, bằng tấm lòng của một người cha. Vì chúng mà tôi cầu khẩn ở ngài một cử chỉ khoan dung. Tôi không buồn vì bị lưu đầy, mà khóc vì con phải khổ.

CRÊÔNG: - Ta cảm thấy lòng ta sinh ra không phải để làm điều bạo ngược. Vì hay lưu tâm đến những điều không đâu mà nhiều lần ta tự hại ta. Và bây giờ nữa, Mêđê, ta lại cũng thiếu thận trọng đối với bản thân. Mi thắng rồi đấy. Ta lùi bước trước sự van nài của mi. Nhưng nếu ngày mai, mặt trời còn thấy mi hoặc các con mi trong biên giới bờ cõi của ta, thì mi phải chết.

(Crêông vào)

ĐỒNG CA: - Ôi người đàn bà bất hạnh! Rồi đây nhà nào, người bạn nào, nơi nào mến khách sẽ tiếp nhận bà?

MÊĐÊ: - Đúng là ở đâu số phận cũng ngược đãi tôi. Nhưng nếu không nuôi chí báo thù thì các chị đừng tưởng Mêđê này lại hạ mình nói năng với kẻ địch, ve vuốt, cầu

xin nó. Tên vua mất trí! Hắn có thể đuổi ta ngay để phòng ngừa mưu mô của ta. Thế mà hắn lại hoãn cho ta một ngày. Trong cái ngày ấy ta sẽ hạ cả ba địch thủ: người cha, cô gái và anh chồng. Các chị bạn thân mến! Trong các cách anh ta chọn để trả thù, nên chọn cách nào nhỉ? Đốt cung hoa chúc chẳng? Lên đến bên giường đòi vợ chồng mà xuyên suốt ngực chúng một mũi dao nhọn hoắt chẳng? Nhưng nếu ta chưa kịp hạ thủ mà ta bị chúng bắt thì địch thủ của ta lại được hân hoan hành tội ta. Chắc chắn nhất là dùng cái mưu thuật quen thuộc với ta. Dùng thuốc độc là tốt hơn cả để thoả lòng điên giận của ta. Thế là xong, chúng sẽ chết, ta báo được thù. Nhưng rồi thành bang nào sẽ dung nạp ta? Một chốn an toàn, bất khả xâm phạm, ta biết tìm nó nơi đâu, ở người bạn nào? ở vị chủ nhân nào? Không có. Cứ tìm nữa đi... Nếu được nơi chắc chắn dung thân, ta sẽ dùng quỷ kế và lạng lẽ mà hạ sát. Nhưng nếu định mệnh khắt khe, không chịu giúp ta thì ta sẽ dùng một lưỡi dao đâm chết kẻ

thù và ta chỉ còn cần phải bạo gan làm thoả mỗi cảm hờn của ta thôi. Phải! Ta lấy Hêcát⁽¹⁾ bà chúa và bà bạn của ta mà thề rằng sẽ không một kẻ thù nào có thể dương dương tự đắc làm ta nát cõi lòng buồn thảm này mà không bị trừng phạt. Ta sẽ tắm máu chiếc giường ái ân, sẽ bắt chúng ném mùi cay đắng của đời ta lưu đây. Can đảm lên, Mêdê! Dùng cho hết quyền lực của tài nghệ mi, nghĩ thêm quỷ kế mới; cho nổ bùng thêm những cảnh rừng rợn mới. Hôm nay là ngày thử thách xem mi có đảm lược không đây.

ĐỒNG CA:

- Sông chảy ngược về nguồn. Công lý bị huỷ hoại, trật tự do chủ thân lập nên rối tung, vạn vật điên đảo. Bộ bạc là đặc hữu của bọn đàn ông. Giáo lý của thánh thần không ai tôn trọng. Mọi người sẽ biết tiếng giới chúng ta. Phụ nữ sắp vang lừng danh vọng. Danh dự của họ không còn bị hoen ố vì những lời lẽ khinh khi.

⁽¹⁾ Hecát: Nữ thần âm ti, ba đầu, nữ thần của những hồn ma, của những lời cầu chuyện chết hóc và của ảo thuật.

(Jadông từ trong cung ra)

JADÔNG:

- Giận hờn mù quáng thường có hậu quả tai hại. Tôi đã nhiều lần chứng kiến và nay tôi lại thấy ở cô một chứng có mới đáng buồn nữa. Cô có thể ở trong cung điện này, miễn là chịu tuân lệnh những người chủ của cô. Nhưng cô không làm thế, cứ nói năng càn rỡ nên bị đuổi đi. Tôi không trách cô hề mở miệng là oán Jadông bội bạc. Nhưng cô đã có những lời lẽ quá đáng đối với vương quyền. Chỉ bị lưu đầy thôi thế là phúc lắm đấy. Tôi đã gắng hết sức để ngừa trước chuyện này và để cho dịp bớt cơn thịnh nộ của nhà vua, mà cô thì cứ chửi rủa, cứ dậm đoạ, đại dột quá chừng. Tuy vậy đừng nghĩ tôi đã chán không muốn giúp cô. Trái lại, tôi đến để lo cho lợi ích của cô, cho cô và các con chúng ta được sự giúp đỡ của hạnh vận.

MÊĐÊ:

- Ôi con người độc ác nhất kia! Vì anh hèn nhát mà tôi phải chịu bao nỗi nhục nhã. Tôi ghê tởm anh, thế mà anh vẫn còn đến đây, anh mà thần và người và cả tôi nữa đều căm ghét. Dám đối mặt với người vợ mà mình đã phản bội,

chẳng phải là bạo gan dũng cảm gì đâu mà là vô liêm sỉ đến tột đỉnh, là hèn mạt đến tận cùng. Cảm ơn chư thần đã dẫn anh đến đây để tôi nguyện rửa cho vơi nỗi lòng. Đồ vong ơn! Khi anh nhận được lệnh đi chinh phục những con bò mộng mũi phun lửa phì phì, bắt chúng cày ruộng mà gieo rặng rống⁽¹⁾ thì tôi đã cứu anh khỏi chết. Có tất cả bọn người Hy Lạp đi cùng anh trên chiếc thuyền Ácô chúng giám. Một con rống cuốn hàng nghìn vòng quanh tám lòng cầu vàng để canh giữ, không để anh lại gần. Tôi ghét con rống. Anh được rặng danh là nhờ tám lòng của tôi đối với anh. Sau đấy tôi bỏ cha, bỏ ngôi nhà chôn rau cắt rốn. Quá đại dột và cả tin, tôi đã theo anh đến Iôn-cốt. Để anh hết phải lo ngại, tôi đã cho Pêliát chết thảm thê do chính bàn tay các con gái ông. Đấy hồi tên bội bạc kia, vì người ta đã làm như thế, vì người con người phản trắc đã coi trọng

---

⁽¹⁾ *Gieo rặng rống*: Jadông khuất phục những con bò mộng chân bằng đồng thau, bắt chúng cày thửa ruộng dành cho thần Arêx, thần chiến tranh. Jadông lấy rặng rống gieo trên thửa ruộng ấy. Rặng rống mọc thành những người khổng lồ. Và những người khổng lồ bị Jadông giết.

một đối thủ tồi tệ của ta hơn mẹ của các con người. Ôi! giá như lấy nhau chẳng sinh nở gì thì tôi cũng có thể làm vợ cho những cuộc ái ân mới của anh. Đồ bội phản kia! Khi người già xéo lên lời thề, người nghĩ rằng các đấng thần linh không có quyền uy trong hoàn vũ, rằng những luật lệ các ngài đặt ra trước kia, người trần thế không tuân theo nữa chẳng? Ở đây tôi xin các vị thần chúng giám cho, các vị thần anh đã khấn nguyện khi ôm chân tôi mà thề thốt. Sao nhỉ? Tôi phải trốn xa nơi này, bị đầy ải, bị bỏ rơi, không bè bạn, chỉ mình tôi với hai con, ô nhục, bần cùng ư? Cảnh ấy có đẹp mặt cha chúng không, một người nhờ tôi cứu mà rồi đây sẽ sống giữa cơn hoan lạc, tiệc tùng, trong tay một người đàn bà khác.

JADÔNG:

- Lời lẽ của cô tuôn như dông như bão, khiến tôi phải tập trung sức mà giữ cánh bướm như một hoa tiêu cần trọng. Những ân huệ mà cô bô bô khoe mẽ, chính nhờ thần Vênuyx⁽¹⁾ mà tôi có.

⁽¹⁾ Vênuyx: Nữ thần của sắc đẹp, của tình yêu

Chính thần đã hướng tôi vượt biển. Bà là thần ban hạnh phúc cho người và cho chư thần. Bà đã bắn những mũi tên tình ái vào tim cô. Cô yêu tôi nên buộc phải cứu tôi. Ôi điều bí ẩn là như thế. Mà cô làm ơn cho tôi, đâu phải không được đền bù? Cô đã được những cái lợi vượt tất cả mọi ân huệ của cô. Cô sinh trưởng ở một đất man di thì nay đã được đến những vùng trù phú của Hy Lạp. Cô đã biết lấy pháp luật và công lý thay cho vũ lực. Tất cả người Hy Lạp đều biết đến tài nghệ của cô. Cô đã nên danh nên tiếng. Nếu cứ ở một xó cùng trời cuối đất thì ai người nhắc nhở đến tên cô? Đối với tôi thì dù có tất cả mọi kho báu trên đời, dù có được giọng hát du dương hơn tiếng đàn Oéphe⁽²⁾ cũng chẳng làm gì nếu không được mọi người biết đến. Cô cuộc tôi phải nhắc lại, thì đây, tôi đã làm cho cô như thế đấy. Còn chuyện thông gia với vua chúa mà cô

⁽²⁾ *Ócphê*: Nhạc sĩ nổi tiếng nhất thời cổ đại. Tiếng đàn của chàng ru ngủ được cho con chó ngao ba đầu canh cửa âm phủ, làm cho ác thú chạy đến phủ phục dưới chân chàng để nghe.

oán trách, tôi phải nói cho cô biết tôi làm thế là khôn ngoan, lương thiện, rút cục là hành động như một người bạn thân của cô và của các con cô. Tôi muốn các con chúng ta được nuôi dưỡng sao cho hợp với dòng dõi của chúng. Tôi muốn chúng được hoà làm một với những đứa em tôi sẽ cho chúng và đặt tất cả niềm hạnh phúc của tôi vào cuộc kết hợp êm thắm ấy. Cố muốn có thêm con với tôi làm gì? Còn tôi, vì muốn bù trừ cho mấy đứa con của tôi mà tôi mong muốn cho thêm con khác nữa. Như thế là phản bội cô chàng? Nhưng tính đàn bà vốn thế.

Chồng chung tình thì họ coi là có đủ mọi đức hạnh, chồng đi ngủ nơi khác là những hành động đạo đức nhất cũng hoá ra những tội lỗi bỉ ổi nhất. Sao đàn ông không thể không có đàn bà mà vẫn hưởng được sự êm ấm làm cha? Giá thử như vậy thì trời miễn cho nam giới biết bao đau khổ.

MÊDÊ:

- Thú thật tôi khác mọi người về nhiều mặt. Một gã đàn ông bất công mà dùng tài nghệ làm cho tội ác có màu mè, tôi

cho lỗi đáng trừng phạt gấp đôi. Vênh vào tô điểm cho sự bất công là độc ác một cách trắng trợn. Thôi đừng hùng hồn tự bào chữa nữa. Chỉ một lời thôi cũng đủ khiến anh hết cãi. Thử hỏi anh không bội tín thì tại sao lấy vợ anh lại giấu tôi, không bày tỏ điều hơn lẽ thiệt cho tôi biết để được tôi bằng lòng.

JADÔNG: - Tôi chẳng muốn vợ nọ con kia làm gì đâu, chẳng qua chỉ là muốn tìm hạnh phúc cho cô và các con cô thôi. Tôi muốn chúng có vua chúa làm anh em và chỗ che cho chúng.

MÊĐÊ: - Ôi danh vọng, bạc vàng mà vò xé lòng tôi thì chớ thần đừng bao giờ bắt tôi sống bất hạnh ở những nơi ấy.

JADÔNG: - Hãy cầu nguyện rằng sống giữa hạnh phúc cô đừng cho mình là bất hạnh.

MÊĐÊ: - Anh cứ nhục mạ tôi đi. Anh có chỗ dung thân, còn tôi chỉ là một kẻ trốn tránh đau khổ.

JADÔNG: - Chính cô gây ra những khổ đau cô than phiền.

MÊĐÊ: - Tôi đã làm gì? Tôi đã trao thân cho một kẻ khác ư? Tôi phản bội lời thề với anh ư?

- JADÔNG:** - Cô đã nguyên rửa nhà Vua.
- MÊĐÊ:** - Than ôi! Ở nơi cung điện này chính tôi là kẻ bị anh ghét cay ghét đắng.
- JADÔNG:** - Thôi, không cãi vã vô ích. Nếu tài sản của tôi có thể giúp được gì cho các con chúng ta, hoặc cho chính cô trong lúc bị lưu đầy thì cô cứ nói, tôi sẵn sàng bỏ của. Tôi sẽ gửi thư bản⁽¹⁾ cho tân khách của những người họ hàng tôi để họ ân cần tiếp nhận cô. Nên nghe theo lẽ phải, đừng từ chối điều tôi muốn cô được hưởng. Chính vì giận hờn mà cô đau khổ.
- MÊĐÊ:** - Tôi không cần đến lòng mến khách của bạn bè anh. Tôi không nhận gì của anh hết. Những thứ của một kẻ bội bạc đem cho có được giá trị gì?
- JADÔNG:** - Chư thần chứng giám cho. Tôi muốn giúp cô mà cô khước từ.
- MÊĐÊ:** - Thôi, ý muốn đi đâu thì cứ bay tới đi. Anh đã tự trách là vắng mặt lâu rồi đó.

⁽¹⁾ *Thư bản*: Khi người khách đã được đón tiếp và chiêu đãi ân cần, từ biệt chủ nhà thì chủ trao cho một bản chứng chỉ. Khách giữ một nửa, một nửa gửi cho chủ, có ghi công ơn của chủ và lòng mong muốn đáp ơn của khách. Nửa ấy, người chủ hoặc thân nhân có thể dùng sau này đối với khách.

Đi mà làm chồng con tình nhân bí ối của anh. Nếu chư thần công minh thì không chừng anh sẽ nghĩ giá đừng lấy cô ta.

(Jadông đi)

ĐỒNG CA: - Yêu đương vô độ thì danh dự và đạo đức không còn. Nhưng khi thần Tình ái cứ dụ dỗ thực hiện quyền uy thì đó là vị nữ thần xinh đẹp nhất và đáng yêu nhất. Hồi nữ chúa hùng cường của tôi! Cầu xin cánh cung tên vàng của bà đừng bắn vào tôi những mũi tên không tránh được tẩm trong thuốc độc của dục tình!

- Mong rằng tôi có thể mãi mãi yêu quý đức độ và tính khiêm nhường, những thứ đẹp nhất thần linh ban cho con người. Ước sao lòng tôi không mắc vào những cuộc cãi cọ độc địa, không phải chịu nổi căm giận khôn nguôi thấy người chồng thân yêu ngã vào tay một kẻ tình địch. Ôi thần Vênuxy vốn trọng cảnh vợ chồng thuận hoà êm ấm xin hãy biệt nhỡn đối với những người vợ dụ dỗ.

(Tình cờ Êgiê từ Đenphơ về qua)

Coranhô gặp Mêđê

- ÊGIÊ:** - Mêđê! Chúc bà hạnh phúc. Đây là lời chúc êm dịu nhất chúng ta có thể cầu cho những người thân.
- MÊĐÊ:** - Êgiê, con vị hiền nhân Phăngđiông⁽¹⁾, sự may mắn nào đã dẫn ngài tới đến chỗ tôi thế?
- ÊGIÊ:** - Tôi vừa đi cầu lời tiên tri chí kính của thần Apôn lông⁽²⁾.
- MÊĐÊ:** - Với chủ đích gì?
- ÊGIÊ:** - Tôi định cầu chư thần cho tôi được làm cha.
- MÊĐÊ:** - Lẽ nào ngài cao tuổi đến thế mà chưa có con nối dõi.
- ÊGIÊ:** - Số tôi như thế.
- MÊĐÊ:** - Ngài đã sống độc thân hay đã qua một cuộc hôn nhân không sinh nở?
- ÊGIÊ:** - Tôi đã không thoát khỏi quy luật hôn nhân.
- MÊĐÊ:** - Thế Phêbuyx⁽¹⁾ đã trả lời ngài như thế

⁽¹⁾ Phăngđiông - Vua Aten.

⁽²⁾ Apôn lông: Thần ánh sáng, nghệ thuật và bói toán. Thần còn có tên là Phêbuyx, và là con của Juypite. Ở Đenphơ có đền thờ vị tiên tri nổi tiếng của thần.

⁽¹⁾ Phêbuyx: tên khác của Apôn lông.

nào?

ÊGIÊ: - Tối nghĩa lắm: "Trước khi về đến nhà, nên sợ có thể thành cha". Tôi muốn nói đến Pitê vua xứ Trêden⁽²⁾ biết lời sấm ấy. Nhưng sao mặt bà mệt mỗi thế kia? Sao mặt bà xanh xao buồn bã vậy?

MÊĐÊ: - Ngài Êgiê ạ, chồng tôi là kẻ bội bạc nhất đời. Hắn yêu và lấy một người đàn bà khác.

ÊGIÊ: - Hắn bội bạc đến thế được ư?

MÊĐÊ: - Hắn yêu. Lòng hắn không chung thủy.

ÊGIÊ: - Thằng chồng bội thề, hãy chết đi!

MÊĐÊ: - Hắn đã cầu thân với vua chúa.

ÊGIÊ: - Vậy ông bố nào đã gả con cho hắn?

MÊĐÊ: - Cơrông, vua Coranhtơ.

ÊGIÊ: - Bà đau khổ là phải lắm.

MÊĐÊ: - Thương ôi, tệ hơn nữa, người ta đuổi tôi, trục xuất tôi.

ÊGIÊ: - Kẻ nào mà sự khắt nghiệt bất công đã làm bà phải khốn khổ cực kỳ như vậy?

MÊĐÊ: - Chính Cơrông trục xuất tôi khỏi đất nước ông ta.

ÊGIÊ: - Và Jadông đồng tình như thế được?

MÊĐÊ: - Đồng tình quá chứ. Tôi xin sờ mặt

⁽²⁾ Trêden: thành bang ở một bán đảo phía nam Hy Lạp.

ngài, ôm gối ngài, xin ngài nghe lời tôi khẩn cầu mà thương lấy một kẻ bất hạnh. Đừng để tôi bị ruồng bỏ, bơ vơ một mình. Xin cho tôi được hưởng những quyền hiếu khách thiêng liêng ở nhà ngài.

ÊGIÊ: - Tôi nhiệt liệt muốn nghe theo lời cầu của bà để trả thù cho chư thần bị khinh mạn và đã hy vọng có được những đứa con mà trời không ban cho. Bà tìm đến dung thân ở nước tôi, thì vì thanh danh, vì lòng chính trực, tôi sẽ xin đón nhận bà. Nhưng tôi sẽ không tự đưa bà ra khỏi nước này vì không muốn đắc tội với dân ở đây, để họ coi là đã trái đạo hiếu khách. Bà đành một mình ra khỏi đất này vậy. Đến cung điện của tôi, bà sẽ có một nơi ở không ai xâm phạm được.

MÊĐÊ: - Ngài thể cho thì tôi được yên lòng.

ÊGIÊ: - Bà không tin tôi sao? Vì đâu bà lo ngại?

MÊĐÊ: - Tôi tin ngài, nhưng cả nhà Pêliát và Côrêông là kẻ thù của tôi. Có lời thể, ngài sẽ không trao tôi cho những kẻ muốn đến cướp tôi khỏi nước ngài. Nếu không viện đến sự uy nghiêm của chư thần, liệu

ngài có giữ bền được nhiệt tâm như thế không? Tôi yếu thế, các kẻ thù hùng mạnh của tôi đang ngự trên ngai vàng.

ÊGIÊ: - Bà cẩn trọng quá đấy. Tuy nhiên, nếu lời thề của tôi có thể làm bà yên tâm, tôi cũng chẳng ngại gì mà không thề. Bà muốn tôi viện chứng những vị thần nào, xin bà nói lên.

MÊDÊ: - Ngài hãy lấy đất này, lấy thần Thái Dương là ông tổ tôi, lấy tất cả các chư thần mà thề.

ÊGIÊ: - Thề ghê gớm vậy, tôi phải cam kết những gì?

MÊDÊ: - Hãy thề rằng ngài không đuổi tôi ra khỏi đất nước ngài, rằng hễ còn một hơi thở, ngài sẽ không để cho kẻ thù của tôi đến lời tôi đi.

ÊGIÊ: - Tôi xin lấy đất này, lấy vùng thái dương chói lọi, lấy tất cả các thần mà thề sẽ thành tâm tuân theo tất cả những điều bà vừa nói.

MÊDÊ: - Được. Nếu phụ lời thề, ngài chịu nhận thứ hình phạt gì?

ÊGIÊ: - Thứ hình phạt mà chư thần dành cho kẻ báng bổ.

MÊDÊ: - Xin tạm biệt. Chúc ngài may mắn

trong cuộc hành trình. Về phần tôi, thế là mãn nguyện. Xong một số việc còn phải làm, tôi sẽ đến ngay xin ngài một chỗ nương thân.

ĐỒNG CA: - Nhà vua hỡi! Mong cho người con của Maya⁽¹⁾, vị thần dẫn đường, đưa ngài về đến tận nơi cung điện của ngài. Chúc cho mọi dự toán của ngài đều thành công theo ý muốn. Chúng tôi thấy ngài, hỡi Êgiê lòng danh, quả là một người độ lượng.

MÊĐÊ: - Ôi Juypite! Ôi công lý! Ôi ánh mặt trời! Đây là lúc thắng lợi. Các chị bạn của tôi hỡi! bây giờ là lúc tôi sắp hưởng cái thú được báo thù. Trong cơn đông bão, Êgiê đã cho tôi ghé bến để tôi yên lòng mà tính việc. Tôi sẽ bỏ neo con thuyền chiến thắng vào giữa thành trì của thần chiến tranh. Thôi để tôi giải thích các bạn nghe tất cả những điều tôi trù tính, những điều bí mật ghê gớm của tôi. Tôi sẽ cho một người hầu mời Jadông đến với tôi. Tôi sẽ nói năng dịu

---

⁽¹⁾ Con của Maya: Tức Méccuya, con của Maya và Juypite, vị thần đưa tin, liên lạc, đưa đường...

dàng, bảo hấn rằng tôi không trách gì hành vi của hấn, rằng tôi tán thành việc tên bội phản ấy bỏ tôi để lấy con công chúa trẻ, rằng hấn làm như thế là phải, ý định của hấn là khôn, là đúng. Tôi sẽ xin hấn cho các con tôi được ở gần hấn, không phải tôi muốn để chúng cho con tình địch sỉ vả mà để kéo con này vào một cạm bẫy mà hấn phải chết. Lấy cớ xin tân nhân che chở cho các con tôi, tôi cho chúng đem đồ mừng cưới đến cô dâu. Như thế các con tôi không bị nghi là có can dự đến mưu đồ của tôi. Đồ mừng là một chiếc áo dài mỏng, nhẹ, một vành đai khảm vàng, tất cả đều tẩm một thứ thuốc độc đến độ mặc áo, đội vành khăn vào là sẽ quần quai mà chết, và kẻ nào chạm đến nạn nhân cũng sẽ chết như thế. Về kẻ tình địch của tôi thế là xong. Nhưng tôi run sợ nghĩ đến những cuộc thăm sát khác phải xảy ra để kết thúc việc tôi rửa thù trả oán. Tôi sẽ giết các con tôi. Không một kẻ trần tục nào có thể cứu chúng khỏi cơn điên giận của tôi. Và sau khi đã khiến Jadông phải kinh hãi rợn

người, gia đình hẳn phải tan nát, tôi sẽ trốn khỏi mảnh đất này, bị nhuộm máu các con tôi, bản thân cũng phải kinh ngạc về tội ác của mình. Không, tôi sẽ không để cho mình là trò cười của kẻ thù.

ĐỒNG CA: - Sao? Bà giết cả mấy đứa trẻ chính mình đã mang nặng đẻ đau?

MÊĐÊ: - Phải! Có thế mới xé nát lòng một thằng chồng tệ bạc.

(Jadông bị Mêđê đuổi, vào cung một lúc lại ra).

JADÔNG: - Tôi theo ý cô đây. Lòng đổ kỹ bất công của cô vẫn không làm tôi bớt nhiệt thành. Nào! Tôi nghe cô nói.

MÊĐÊ: - Jadông, xin anh thứ lỗi cho những sự cuồng nộ của tôi. Anh hãy quên đi những lời quá đại dột. Hai người vì giúp đỡ nhau mà nên khăng khít với nhau như đôi ta, thì cũng nên chịu đựng những sự vụng về của nhau. Tôi đã nhận ra lỗi của mình. Tôi đã tự nhủ: Khốn khổ! Sao lại giận hờn, ghét bỏ một người muốn hạnh phúc cho mình? Sao lại trở nên bỉ ổi với một nhà vua và với một người chồng chỉ muốn tốt lành cho con cái tôi và cho chính tôi trong một

cuộc tình duyên mới? Ôn mưa móc của chư thần ban cho, sao tôi lại than van, tôi đã chẳng có những đứa con đang còn là niềm hạnh phúc của tôi đó sao? Giờ thì tôi đồng tình với hành động của anh mà tôi thấy là khôn ngoan, thận trọng. Cuộc hôn nhân mới của anh là cần thiết đối với chúng ta. Tôi thật đã điên dại! Đáng lẽ tôi phải vui mừng giúp cho nó thành đạt, phải hoà hợp với người vợ mới của anh, săn sóc và âu yếm nàng mới phải. Nhưng làm sao một người phụ nữ có thể tự chủ đến như vậy được? Anh hãy tỏ hết độ lượng nam giới, đừng mềm yếu như tôi. Tôi thú nhận tính xấu ấy và nguyện xin chữa. - Các con hỡi! Hãy ra khỏi cung điện, đến đây, đến ôm hôn cha đi. Mẹ các con đã tạo một mối hiềm khích bất công, mẹ con ta hãy nên thôi. Bố mẹ đã thuận hoà rồi. Các con hãy đặt bàn tay hợp vào bàn tay mẹ... ôi các con! Mẹ có thể còn được nhìn các con lâu nữa không? Có được thấy các con vươn tới mẹ những cánh tay ngây thơ nữa không? Ôi! khốn khổ cho tôi!... Tôi thấy muốn khóc... tôi run

sợ. - Mẹ làm lành với cha, lòng quá xúc động, mẹ cảm sao được nước mắt?

JADÔNG:

- Chồng thay lòng đổi dạ mà vợ mới đầu không kìm hãm được nổi giận hờn thì cũng là lẽ thường tình. Sau đó cô đã dịu lòng, rồi tỏ ra biết điều, bỏ được sự cuồng nộ mù quáng, như thế mới là người đàn bà khôn ngoan đức hạnh. Các con ơi! Nhờ ơn chú thần, các con sẽ được hưởng kết quả của việc chăm lo săn sóc và sự lo xa củ cha. Cha dám mong một ngày ki, ở đất Coranhtơ này, các con sẽ được ngồi hàng đầu, cạnh các em con. Cha mong thấy các con được nuôi dưỡng trong danh vọng và đạo đức, lớn lên sẽ thành niềm kinh sợ cho những kẻ thù của cha. Nhưng kìa Mêđê, sao cô lại khóc?

MÊĐÊ:

- Phụ nữ tránh sao khỏi yếu đuối mà giữ cho nước mắt đừng tuôn rơi?

JADÔNG:

- Nhưng sao nhìn mấy đứa trẻ này cô lại rên rĩ thảm thương đến thế?

MÊĐÊ:

- Hỡi ôi! Em là mẹ chúng. Khi chàng nói những ước nguyện cho cuộc đời của chúng, em đã nghĩ có thể những ước nguyện ấy sẽ chẳng được ích gì nên em

run sợ. Nhưng em mới nói với chàng một phần những điều cần nói. Đã đến lúc em phải ngỏ hết với chàng. Vì nhà vua ra lệnh trục xuất em và ý muốn của ngài là vậy thì em xin cam chịu. Nhưng còn các con chàng, ít ra chúng cũng phải được chàng trông nom nuôi dưỡng chứ! Chàng hãy xin với Corêông ân huệ ấy. Mong các con không phải chịu nỗi đau khổ của em.

JADÔNG: - Không hiểu ta có thể làm ngài xiêu lòng được không? Ta sẽ cố gắng.

MÊĐÊ: - Chàng cứ nói với cô vợ mới xin cha nàng cho.

JADÔNG: - Ta hy vọng khiến được cô ấy bằng lòng.

MÊĐÊ: - Trong việc nhân hậu này, em muốn giúp chàng. Em sẽ cho các con đem đến tặng nàng ít đồ mừng thật quý giá khả dĩ làm vui lòng nàng, một chiếc áo dài mỏng, nhẹ, một chiếc vành mũ nạm vàng. Nào hãy đem ngay những đồ trang sức quý ấy đến đây. Em muốn hạnh phúc của nàng không thiếu thứ gì và trong một ngày nàng vừa được một người chồng danh tiếng, vừa được thứ

trang sức cực đẹp mà đức Thái Dương, ông tổ em đã dùng để làm đẹp cho các tổ tiên. Các con. Hãy cầm lấy món quà cưới này, hãy đem biếu nàng công chúa trẻ sắp thành người vợ may mắn của cha các con. Đây không phải là thứ tặng phẩm nàng có thể rẻ rúng được.

JADÔNG:

- Sao nàng phung phí của cải diên đại thế? Nàng tưởng trong cung vua chúa không có áo đẹp, không có những đồ trang sức nạm vàng chẳng?

MÊĐÊ:

- Tặng phẩm làm xiêu lòng cả đến chư thần, còn với lòng người vàng có quyền lực hơn những bài diễn văn hoa mỹ nhất. Số phận ưu đãi nàng, chư thần thêm phúc cho nàng, nàng là một người vợ trẻ, nàng sắp lên ngôi. Và em, em sẵn sàng chuộc việc lưu đầy các con, em không nói bằng tất cả số vàng em có, mà bằng tất cả máu trong huyết quản của mình. Các con, hãy vào cung điện lộng lẫy kia, quỳ xuống chân người vợ mới của cha chúng con, người vợ bây giờ là nữ chúa của mẹ, dâng tặng nàng những đồ trang sức quý này. Hãy van xin nàng đừng đuổi các con ra khỏi đất

nước của nàng. Nhớ phải nhất thiết đưa tận tay, và nàng phải tự mình đón nhận. Các con hãy đi rồi về cho mẹ biết tin mừng mà mẹ đã hết lòng mong đợi.

ĐỒNG CA: (*Một mình*) - Quyết định tàn khốc khiến tôi không còn chút hy vọng nào! Bọn họ đang đi trên con đường chết chóc. Người vợ trẻ nhận cái mũ vàng là nhận một dụng cụ hành tội mình. Đôi bàn tay nàng sắp đặt lên mái tóc vàng cái vòng trang sức khủng khiếp ấy của âm ty!

- Chiếc áo mỏng cực đẹp, duyên dáng, sáng ngời một ánh bất diệt kia sẽ quyến rũ nàng. Nàng sẽ đặt lên vùng trán chiếc vành mũ óng ánh chạm vàng công phu, và chỉ chốc lát sẽ đem món quà cưới ấy xuống suối vàng! Cái bẫy ấy không thể nào tránh được. Cái chết dữ dội dành cho nàng là như thế. Nàng không thoát được số mệnh theo đuổi nàng.

- Và người, người chồng hèn mạt, khốn khổ, người muốn cầu thân với vua chúa, người không biết rằng người giết vợ, giết con. Thương ôi, người không hay gì về cảnh ghê rợn đang lớn vồn quanh

mình.

- Tôi than vãn về số kiếp của bà, hồi người mẹ khốn khổ sắp thọc mũi dao găm vào ngực con mình để báo thù cho danh dự gổi chân bị hoen ố, và cho lòng tin bị chồng bất tín phản trắc mà chạy ngả vào vòng tay một người đàn bà khác.

(Sư phó chứng kiến màn đầu cảnh trao tặng phẩm ra báo tin).

SƯ PHÓ: - Ôi! bà chủ, các cậu con bà sẽ không bị trục xuất. Người vợ oai nghiêm của Jadông đã sốt sắng nhận tặng phẩm của các cậu. Người ta sẽ đối xử hoà dịu với các cậu hơn.

MÊDÊ: - Than ôi!

SƯ PHÓ: - Mọi việc chiều theo ý bà mà sao bà lại có vẻ bối rối? Sao bà lại quay mặt đi? Tôi nói có điều gì thất thố chăng?

MÊDÊ: - Ôi thần linh!

SƯ PHÓ: - Sao bà chủ có vẻ ủ ê mệt nhọc, mắt lại đăm lẹ thế?

MÊDÊ: - Già ơi! Không ủ ê, không khóc sao được? Chư thân trừng phạt tôi. Quyết định của tôi khiến tôi đau xót suốt đời.

SƯ PHÓ: - Xin bà hãy bình tâm. Đây là một chiến

thắng mới của bà có lợi cho các cậu con bà.

MÊĐÊ:

- Ôi con tôi! Khi các con sẽ không còn người mẹ yêu thương nữa, người mẹ mà các con để dạt trôi theo số phận hẩm hiu thì thành ban này, ngôi nhà này sẽ là nơi các con dung thân. Còn mẹ, kẻ chạy trốn khốn cùng, mẹ không được hưởng hạnh phúc trông thấy các con được cảm thấy các con sung sướng. Mẹ sẽ không được chăm sóc giường cưới cho các con, không được chọn cho các con người bạn trăm năm, không được đốt ngọn đuốc thiêng. Mẹ phải đền cái tội kiêu hành của mẹ, khốn khổ thân mẹ. Mẹ đã mang nặng đẻ đau, đã nuôi nấng các con, giờ thì coi như bỏ đi hết. Vì các con mẹ đã chịu bao nỗi nhọc nhằn, bao nỗi lo toan, trù mẫn, giờ thì coi như bỏ đi hết. Than ôi! Mẹ đã đặt những hy vọng êm ái nhất vào các con, coi các con là nơi nương tựa tuổi già, là người sẽ vượt mất cho mẹ, là vòng nguyệt quế, là niềm vinh quang của mẹ. Áo tưởng êm dịu, chúng tan biến hết rồi! Thiếu các con mẹ sẽ sống một cuộc đời buồn bã

khốn cùng. Các con sẽ không thấy mẹ nữa. Rồi đây kỷ niệm về mẹ trong lòng các con sẽ có những tình cảm khác đến thay. Các con của mẹ! Sao các con nhìn mẹ êm ái thế? cười với mẹ âu yếm thế, nụ cười cuối cùng chẳng?... Trời! Ta sắp làm gì thế nhỉ?... Các chị bạn tôi ơi, tôi thấy lòng như tan chảy trong những con mắt thơ dại đắm đắm nhìn tôi... Không, tôi không thể làm thế được... Hãy gạt ra những dự định gớm ghê đi. Tôi sẽ đem các con đi. Chúng sẽ theo tôi trong cảnh lưu đầy. Muốn trừng phạt cha chúng sao tôi lại phải làm cho lòng tôi đầm máu hơn? Không! Tôi từ bỏ những mưu tính của tôi... Nhưng sao? Chẳng lẽ ta chịu cho người khác nhục mạ mình vô tội vạ? Cho kẻ thù làm nhục nỗi hèn yếu của ta? ... Các con hãy trở về cung đi. Các thần bị xúc phạm vì tôi làm đổ máu, xin hãy lui gót. Không gì có thể làm mềm yếu can trường của ta... Đồ dã man! dừng lại! mi sắp làm gì vậy? Ôi! khốn khổ chưa! hãy trở lại là người mẹ đi. Tha, tha cho các con mi. Sống với mi xa chốn này, chúng sẽ làm

mi bớt phiền muộn. Không! Ta lấy những nữ thần Cuồng Nộ nơi âm phủ mà thế rằng ta sẽ không trao các con ta cho kẻ địch để chúng khinh sỉ nhục. Quyết định này là dứt khoát, ta không thể thay đổi nó. Kìa, con công chúa, đầu đội chiếc vành mũ tai hoạ, mình khoác chiếc áo dài tẩm độc đang thở hắt ra. Ta hãy bước lên trên con đường chết chóc, túm lấy các nạn nhân, mả đẩy chúng vào đấy. Tôi muốn nhìn thêm nữa các con tôi. Lại gần đây các con. Đưa tay phải đây cho mẹ. Cho mẹ được hôn những bàn tay thân yêu này, cho môi mẹ được áp vào làn môi thơ dại của các con. Ôi những đường nét mà tôi yêu quý, những khuôn mặt vô tư trong sáng hình như sinh ra để hưởng hạnh phúc... Than ôi... Mong các con được hưởng hạnh phúc, không phải cái hạnh phúc ngày xưa mà cha các con đã cướp đi. Ôi sung sướng được ôm các con, vui sướng được nghe tim các con đập phồng, được thở hơi thở nhen hàng của các con... Thôi! Hãy đi ra. Các con nhìn mẹ, mẹ không chịu nổi nữa... Ghê rợn quá, ta

gục ngã mất. Tội ác của ta, ta biết, biết chúng tàn khốc lắm. Nhưng một cơn điên rồi mù quáng cứ lôi cuốn ta đi, muốn cưỡng không được nạn nhân khốn khổ của một cuồng nộ thâm khốc đã làm sâu thẳm cả hoàn vũ tự ngàn xưa.

(Bỗng một người đưa tin hốt hoảng ra)

NGƯỜI ĐƯA TIN: - Bà đã phạm những tội ác gì thế? Hãy mau vượt biển hoặc dùng một chiếc xe nhanh, nhẹ băng qua những cánh đồng bát ngát mà trốn đi, bà Mêđê.

MÊĐÊ: - Chuyện gì đã xảy ra mà ta phải trốn?

NGƯỜI ĐƯA TIN: - Công chúa chết rồi, vua cũng chết theo. Do thuốc độc của bà đấy!

MÊĐÊ: - Ôi tin khoái lạc biết chừng nào! Được lắm. Ta sẽ luôn coi anh như một trong các ân nhân và bạn hữu của ta.

NGƯỜI ĐƯA TIN: - Sao? Bà xúc phạm chốn cung điện vua chúa đến thế mà còn dám hân hoan, không chút ghê sợ, hãi hùng gì. Bà hết tình cảm, không còn lý trí nữa chăng?

MÊĐÊ: - Anh bạn ơi! Ta đáng có nhiều điều đáp lại lời anh, nhưng anh hãy kể sự việc ta nghe, đừng quên một chi tiết nào. Cho ta biết chúng chết đau đớn, khủng

khiếp làm ta vui gấp bội đấy.

NGƯỜI ĐƯA TIN: - Hai cậu con của bà cùng cha vừa vào phòng công chúa trẻ, thì lập tức tin truyền đi rằng nổi bất hoà giữa các ngài đã chấm dứt. Người ta sẵn đón quanh đôi trẻ, vuốt ve âu yếm chúng. Người thì cầm lấy tay đưa lên môi, một người khác ôm hôn mái tóc nâu của chúng. Còn tôi - lòng lâng lâng khắp khối, tôi theo hai cậu vào tận trong phòng. Công chúa trước khi thấy hai cậu, nhìn Jadông, mắt nàng đầm thắm dịu dàng, rồi quay mặt đi, không muốn thấy hai cậu. Jadông lại gần, nói năng âu yếm cho nàng dịu lòng. Lời lẽ của ông cùng ánh lung linh của những đồ mừng cưới khiến công chúa ảm kích. Nàng hứa với chồng sẽ chiều theo mọi ý của ông. Ông cùng hai con vừa ra, công chúa liền khoác chiếc áo dài thanh nhã và mi lệ và lựa tóc kết vào chiếc đai mũ nam vàng. Nàng ngắm nghía trong gương dáng đi cách đứng có duyên nhất và mỉm cười với bóng. Rồi nàng rời chiếc ngai trắng lệ, dạo trong cung thất. Chân nàng trắng muốt, bước đi yếu

điều. Nàng nhìn quanh, vẽ đường bệ, kiêu hãnh. Nhưng đột nhiên - ôi cảnh tượng kinh hoàng - mặt nàng biến sắc, tái ngắt, người run lên. Nàng lùi bước muốn trở về ngai, khó khăn lắm mới tới mà không bị ngã. Một người nô lệ già tình cờ có mặt tưởng cơn điên giận của thần Păng(1) hay một vị thần nào khác nhập vào chủ mình. Mụ hét tướng lên cho cơn điên giận của thần rồi bỏ công chúa. Nhưng rồi mụ thấy nàng sùi bọt mép trắng đáng sợ, mắt trợn trừng, máu như rút khỏi huyết quản. Mụ thét lên một tiếng dữ dội đau đớn. Một nô lệ nữ chạy tìm vua cha, một người khác chạy tìm tân lang để báo tin mối hoạ ghê gớm. Nô lệ vội vã rầm rập trong cả hoàng cung. Công chúa bắt đi, con mắt bất động. Thời gian trôi đi, đủ cho một con tuần mã có thể vượt một chặng đường. Cuối cùng, người bắt hạnh tỉnh lại, thốt lên những tiếng rên rỉ dài. Nàng đau đớn khắp thân mình. Vành đai trên đầu nàng, thật quái lạ, bốc cháy thành những suối lửa lan tràn. Còn chiếc áo dài mỹ lệ, tặng phẩm tai

hại của hai con bà, thì cứ bám lấy da thịt nàng mà thiêu, mà đốt. Nàng đứng dậy, tìm cách trốn chạy ngọn lửa đuổi theo nàng. Nàng lắc đầu, món tóc rụng đưa. Nàng muốn dứt vành mũ khố liệt, nhưng món trang sức ác độc này không chịu rời, không sao gỡ nổi. Mỗi lần nàng cử động, lửa lại bốc lên dữ dội. Cuối cùng, không chống nổi đau đớn, nàng ngã vật xuống. Không ai nhận nổi ra nàng nữa, ngoài con mắt của người cha. Mắt nàng không còn ra hình thù gì. Trên khuôn mặt không còn lấy một nét nào của vẻ đẹp trước. Từng sợi máu từng sợi lửa từ đầu nàng trút xuống cùng một lúc. Bị một thứ thuốc độc cực mạnh thiêu đốt, găm nhăm, từng mảng thịt róc khỏi xương như những phiến nhựa thông nóng. Trong khi ấy người cha khốn khổ của nàng chạy đến gục vào xác con, nước mắt giàn giụa như suối. Ông ôm chặt lấy con, hôn khắp người nàng. Ông già bất hạnh, thân hình mảnh dẻ muốn đứng dậy, nhưng cứ bị quấn vào chiếc áo dài như dây leo bám vào cành cây liễu. Bắt đầu một

cuộc chiến đấu rừng rợn. Ông muốn dùng sức mạnh bứt mình rời tấm áo thì thịt da ông rách nát như bị bóc khỏi xương. Cuối cùng ông ngã quy bị hành hạ ghê gớm và quần quai thổ huyết ra. Cha, con, hai cái xác sóng soài cạnh nhau, trông đến rợn người. Bà hãy nghĩ cách thoát khỏi những tai hoạ đang giáng xuống đầu bà.

MÊĐÊ:

- Các bạn gái tôi ơi! Chỉ còn vài đòn cuối cùng trước khi tôi trốn chạy khỏi đất này. Chần chừ làm chi? Chẳng lẽ tôi để mặc con tôi cho sự cuồng nộ của một bàn tay thù? Chúng không thể thoát cái chết đang bao vây bốn mặt. Chúng đã là mồi của thần chết thì để tôi, người đã sinh ra chúng đem cái chết đến cho chúng. Lòng ta hồi, can đảm lên, hãy tàn ác! Phải đánh cái đòn ghê gớm mà cần thiết này. Còn người, hồi bàn tay ta, cầm lấy dao nhọn. Đi nào, Mêđê. Đường đời buồn thảm, hãy vượt qua. Yếu mềm là không xứng đáng. Quên hẳn đi kỷ niệm về các con mi. Quên hẳn đi một kỷ niệm vô vàn thân thiết. Quên đi rằng mi là mẹ; mi đã sinh ra các con

mi. Đừng nhận dòng máu của mi chỉ một ngày thôi, sau đấy tha hồ thả lòng vào tuyệt vọng. Ta yêu các con ta, phải, ta yêu chúng mà giết chúng. Càng yêu con, ta càng đau khổ.

ĐỒNG CA: (*Một mình*) - Hỡi Đất! Hỡi mặt trời chiếu sáng! Xem kìa, xem kìa một người đàn bà man rợ sắp dùng bàn tay có thể giết ông bà cha mẹ mà giết các con. Nhờ mặt trời, hai trẻ được thuộc thần hệ⁽¹⁾. Làm sao có thể để một bàn tay trần tục làm đổ máu thần? Hỡi thần Thái Dương, xin kìm lại, xin làm nguôi đi mối điên dại của bà ta. Xin hãy đưa đi xa người đàn bà cuồng nộ ấy đang bị các thần linh đen tối kích động.

(*Có tiếng la, tiếng khóc từ trong cung*).

EM BÉ THỨ NHẤT: (*Trong cung*) - Trời đất ơi! Chạy đâu cho tránh được cơn giận dữ của mẹ em?

EM BÉ THỨ HAI: - Hỡi ôi! Anh không biết... Em thân yêu, chúng ta nguy mất.

ĐỒNG CA: - Các người có nghe thấy không? Nghe tiếng kêu của các con bà ta? Một người

---

⁽¹⁾ Thuộc thần hệ: Mêê nhận thần mặt trời là tổ phụ của mình.

đàn bà khốn khổ bạo tàn! Tôi muốn vào cung điện ngăn ngừa một vụ giết con ghê tởm.

HAI TRẺ: *(Trong cung)* - Vâng ! Vào đi! Trời đất ơi! Xin hãy xông vào cứu chúng cháu. Vào đi thôi! Đao kiếm đang ở trên đầu chúng cháu.

ĐỒNG CA: - Con người khốn khổ! Tim bà bằng gang bà là một tảng đá vô tri sao mà dám đang tay bóp chết những trẻ thơ nở nụ khai hoa ngay từ lòng mình? *(Jadông sau khi được biết cái chết của Corêông và công chúa chạy tìm Mêdê).*

JADÔNG: - Hỡi các bà vây quanh lối vào cung điện, cho ta hay thủ phạm của bao tội ác đang ở đâu? Mêdê đâu? Hắn có ở trong cung không? Hắn biến rồi hả? Âm ti, địa ngục chưa mở cửa cho hắn qua, hay nếu hắn chưa bay lên được trời cao rộng, thì hắn sẽ phải chết để đền cái tội xúc phạm đến nơi ở của vua chúa. Nhưng ta lo cho các con ta nhiều hơn. Ta đến tìm chúng mang đi để những người thân thích nhà vua không bắt được chúng gánh chịu tội ác của một

người mẹ vô đạo.

ĐỒNG CA: - Hỡi ông hoàng bất hạnh! Ông chưa biết nỗi đau đớn của ông.

JADÔNG: - Hắn sắp gây tội ác gì mới cho ta nữa? Hắn định giết ta chăng?

ĐỒNG CA: - Các con ông đã bị mẹ chúng giết.

JADÔNG: - Nô bộc! Mở cửa ra cho ta được nhìn kỹ cái cảnh ghê gớm này. Mở ra, phá cửa ra cho ta vào báo thù.-

MÊĐÊ: *(Trên không, trong một chiếc xe có xác hai con)* - Đừng có đâm liên hồn hồn lay những bức tường này nữa. Đừng tìm kiếm xác hai con người cùng người đã giết chúng. Mất công vô ích. Nếu người đến để nói gì với ta, thì nói đi, nhưng đừng mong tôi được chỗ ta. Đức Thái Dương, tổ phụ ta, đã cho ta chiếc xe này để cho ta thoát khỏi cơn điên dại của người.

JADÔNG: - Quái vật! Con quái vật đang bám vằm mà thần và người đều ghê tởm, mi đã thọc dao vào ngực con không chút ghê tay, cốt dim một người cha bất hạnh vào tang tóc! Mi còn dám ngửng nhìn mặt trời mà ánh sáng đã rọi lên những cơn điên của mi, lên mảnh đất đầm máu

này ư?

Chết đi mà đến tội ác! Ngày trước ta mù quáng, mất trí nên mới đưa mi từ một đất dã man đến Hy Lạp. Con điên bội bạc và biến chất, mi đã phản bội cha mi và xứ sở của mi? Trao cho ta ác thần bản mệnh của mi, là các thần đã trừng phạt ta.

MÊĐÊ: - Người biết những gì ta có thể đáp lại người. Nhưng Juypite biết những việc làm tốt của ta và tội bội bạc của người. Người đã làm ô uế gối chăn ta thì người, con vợ mới của người, cả người chấp mỗi thân gia cho người đừng hòng sống trong hoan lạc mà cười nổi bất hạnh của ta. Cờêông đã chẳng tưởng lưu đầy ta mà không bị trừng phạt đó sao? Gọi ta là quái vật, là hổ cái, gọi ta là Xila⁽¹⁾ niềm kinh hãi suốt dọc biển Tirênê thì cứ gọi... ta đã trả cho lòng người vết thương nó đã gây cho ta.

JADÔNG: - Để lại cho ta các con của ta để ta được

⁽¹⁾ *Xila*: Chỗ đá ngầm và nước xoáy trong eo biển Métxin phía nam nước Ý, rất nguy hiểm cho các nhà hàng hải và là niềm kinh sợ của họ. Xila nguyên là một cô gái bị biến thành quái vật. Hồn nấp ở eo biển Métxin rình vồ thuyền thủ mà ăn thịt.

chôn cất và khóc trên mộ chúng.

MÊĐÊ: - Không được! Ta sẽ tự chôn cất chúng trong cánh rừng thiêng của Juynông chủ trì các thành quách để không một kẻ thù nào có thể phạm đến mộ chúng. Sau đó ta sẽ cúng tế và thiết một tiệc lễ long trọng trong vùng đất do Xixíp trị vì để chuộc cái tội phạm thượng. Giờ thì ta đến xứ sở của các Êrêctê ở nhà Êgiê, con của Păngđiông. Về phần người, người sẽ kết thúc cuộc đời xứng đáng với tội bội bạc của người. Xác con thuyền Ácgô sẽ nghiền nát người, và người sẽ hối về tội của người đối với vợ.

JADÔNG: - Cầu cho nữ thần báo oán của các con mi, cho trời đất trả thù mi.

MÊĐÊ: - Thần nào nghe lời thỉnh cầu của một kẻ bội bạc, một kẻ phá bỏ luật hiếu khách?

JADÔNG: - Quân quái vật ghê tởm, mẹ giết con!

MÊĐÊ: - Vào cung điện này đi! Hãy chôn cất cho cô vợ trẻ. Khóc thế còn ít. Về già người còn phải đắng cay hơn nhiều.

JADÔNG: - Hỡi các con yêu quý!

MÊĐÊ: - Yêu quý đối với mẹ chúng, không phải

với người!

JADÔNG: - Thế mà mi đã giết chúng?

MÊĐÊ: - Để đâm vào tim người.

JADÔNG: - Than ôi! Ta cần được trông thấy chúng nữa, cần ôm hôn chúng, cần đặt một lần nữa môi ta lên môi yêu của chúng.

MÊĐÊ: - Những vuốt ve vô ích và muộn màng! Khi chúng còn sống người đã khiến chúng bị dày biệt xứ.

JADÔNG: - Hãy cho ta, cho ta xin những tấm thân bất động kia. Nhân danh chư thần, cho tay ta được sờ con ta.

MÊĐÊ: - Không được. Cho lời vô ích của người theo gió bay đi!

JADÔNG: - Juypite! Xin thần hãy nghe thử người ta khước từ lời van xin của tôi như thế nào. Xin xót thương nỗi đau khổ của tôi. Xin trừng phạt một người mẹ vô đạo giết con, xin báo thù cho tôi.

ĐỒNG CA: - Juypite, từ trên đỉnh cao Ôlanh⁽¹⁾ phân phát cho mọi người những số phận khác nhau. Thần linh thực hiện ý đồ của mình trái với lòng mong đợi của người trần thế. Điều người ta hy vọng thì

⁽¹⁾ Ôlanh: ngọn núi ở đông bắc Hy Lạp cao gần 3.000 mét, chỗ ở của các thần trong thần thoại Hy Lạp.

chẳng đến. Hôm nay một vị thần mở lối
dẫn bao sự việc bất ngờ đến trước mắt
chúng ta.

HẾT

KIỆT TÁC SÂN KHẤU THẾ GIỚI

MÊ ĐỀ

Tác giả: ỚRIPIT

Người dịch: HOÀNG HỮU ĐẢN

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

CÔNG TY MINH THÀNH - BỘ CHỈ HUY QUÂN SỰ

TP. HỒ CHÍ MINH

*

* *

Chịu trách nhiệm xuất bản

HÀ ĐÌNH CẦN

Chịu trách nhiệm bản thảo

NGÔ THẾ OANH

Biên tập

THẾ NGỌC

Trình bày bìa

NGÔ TRỌNG HIỂN

Sửa bản in

BAN BIÊN TẬP

In 500c khổ 14,5x20,5 tại Công ty In Văn hóa Sài Gòn
Giấy phép xuất bản số 93-2006/CXB/001-26/SK cấp ngày
25-1-2006.

In xong và nộp lưu chiểu Quý II - 2006.

mêđe

5

1

006090

800239

11.000 VNĐ

Tủ sách Kiệt Tác Sân Khấu Thế Giới ra mắt bạn đọc là công sức của nhiều thế hệ Sân khấu nối tiếp sưu tầm, nghiên cứu, dịch thuật...có ảnh hưởng lớn không chỉ về sân khấu mà có tầm ảnh hưởng đến phát triển văn học nghệ thuật Việt Nam nói chung.

Từ các tác phẩm cổ đại với các tên tuổi hàng đầu về bi kịch và hài kịch bộ sách trải rộng qua nhiều thời kỳ rực rỡ của sân khấu thế giới như thời đại Phục hưng, Lãng mạn và Hiện đại... giới thiệu những kiệt tác chói sáng có sức sống xuyên qua nhiều thế kỷ của những nhà viết kịch kiệt xuất... Nhiều tác phẩm ra đời từ hàng ngàn năm trước nhưng tư tưởng và nghệ thuật vẫn đồng hành với các bạn đọc và khán giả hôm nay.

Tủ sách kiệt tác kịp thời ra mắt bạn đọc trọn vẹn 100 cuốn trong năm 2006, chào mừng những sự kiện trọng đại của đất nước.

10163204

Giá: 11.000đ